

דצמבר 2022

תל אביב, כסלו, תשפ"ג

שנתון של "המרכז המזריצ'אי" בישראל
יערלעכע אויסגאבא פון "מעזריטשער צענטער" אין ישראל
www.mezritch.org.il
המערכת, רעדאקציע: תל-אביב, עריכה: אורית רוט

ביולעטין
נר. 61

יומנים אישיים

דבר יו"ר העמותה / יפה שפילמן-פישפנגר

חברות וחברים יקרים,

משפחות יוצאי מזריץ' לדורותיהם.

אנו, חברי הוועד, עושים מאמצים רבים להמשיך ולקיים מורשתם של שורדי מזריץ' ושל יוצאי במזריץ' ששפר מזלם ועלו כחלוצים לארץ טרם התקופה החשוכה. אנו עושים מאמצים להתכנס, לשמור על קשר, ולהמשיך בצוואתם הכתובה והלא כתובה **לזכור ולא לשכוח!**

המפגש השנתי מוקדש השנה לדיון

בנושא: **כתיבת יומנים בתקופת השואה.**

אנו מביאים בגיליון זה מספר מכתבים וכתבות בנושא. ביניהם מכתבו האחרון של עוזר פלסטרשטיין, צעיר ממזריץ', מכתב אשר פותח צוהר להבנת המצב בגטו. במכתב נמצא מידע על רצח יהודי העיירה והסביבה, תיאור המציאות סביבו תוך הבעת דאגה רבה. בסיום המכתב הוא שולח דרישת שלום לאחיותיו בארץ ישראל. מצאתי את האחייניות שלו והן כתבו נספח "בשולי המכתב" של הדוד שלא הכירו, אבל שמעו עליו רבות.

היומנים וכן גם המכתבים, מעלים בפנינו שאלות מהותיות:

מה כותבים אנשים צעירים במכתבים או ביומנים כשהם מבינים שהגיעו כנראה לסוף ימיהם בתקופת השואה? מה הם רוצים לבטא בדבריהם האחרונים? האם זו צוואה?

האם יש בדבריהם אמירה ערכית משמעותית לעולם שימשיך אחרי מותם? האם יש בדבריהם מסר שרצו להעביר? מילים אחרונות לאהוביהם? משפחותיהם? האם דבריהם האחרונים הם צוואתם? רצון לשמר ולהפיץ את מורשתם? שאלות נוקבות המעוררות מחשבות ותהיות.

אני רוצה להודות לחברי בוועד העמותה:

לאה לויטה, גילה שחר, יעקב גולדמן,

אבישי גבע, אורית רוט, איציק שפילמן

על הזמן והמאמץ שמשקיעים במשימת ההנצחה, בשמירה על קשר עם החברים, בהוצאת הביוליטין בכל שנה, ועל המאמצים לשמור על בית העלמין במזריץ' משימה שקשה מאד לביצוע. תודה מיוחדת **לעמוס גלעדי** אשר קישר אותנו עם בית לוחמי הגיטאות ועזר בבניית מפגש זה.

בהזדמנות זו אני פונה לחברים להתנדב לפעילות בעמותה, נשמח לכל יוזמה, רעיון ובמיוחד - הצטרפות לוועד!

מאחלת לכל החברים ולבני משפחותיהם, בריאות טובה ועשייה ברוכה!

מדור חדש - המשפחה שלי

סבתה של לאה גריידי, חברת העמותה

סבתי עליה השלום - שרה לאה טננבאום (פלמן) לבית ביימן 1877-1942
הורי סבתי זימל ביימן וחיה פרימט (לבית רוטשטיין) ביימן ז"ל.
היא נישאה פעם ראשונה ליוסף פלמן ז"ל, אבי בנה גדליה פלמן ז"ל. בפעם השניה נישאה למשה אלה טננבאום ז"ל. אבי בנה יחיאל (כיל) ז"ל, שהוא אבי מוצאו של סבי משה אלה טננבאום הוא מלוקוב, כנראה חלק ממשפחת סבי וסבתי מוצאם בין לוקוב למזריץ' והיו גם מסרנקי. לפי מה שסיפר לי אבי ז"ל יחיאל, משפחתה של אימו לבית ביימן, חיו כ - 500 שנה במזריץ' לשם הוגלו בגירוש ספרד.

וועד עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל

יפה שפילמן - יו"ר • אברהם גפני ז"ל - יו"ר העמותה בין השנים 1998 - 2012 • גד פינקלשטיין ז"ל
חבר וועד העמותה 1946 - 2016 • לאה לויטה - גזברית • גילה שחר - מזכירת הוועד
• אורית רוט - עורכת העיתון • אבישי גבע - קשר עם הקהילה • יעקב גולדמן - עצי משפחה
יצחק שפילמן - קשר עם הנהלת העיר מזריץ' וטיפוח בית העלמין

כתובת העמותה

אסירי ציון 19 דירה 48 פתח תקווה אצל לויטה לאה

לעדכון פרטים או להעברת מידע אחר
נא לשלוח מייל לגילה שחר - מזכירת הוועד
e-mail: mezritch.pod@gmail.com

חברי מערכת העיתון:
גילה שחר ואורית רוט.
עימוד ועריכה גרפית - אביב עפר
הדפסה - דפוס הפיל הורוד מימד

עדות מהתופת,
צְפִירַת זִכְרוֹן,
עוד יום
בְּשָׁנָה החולֶפֶת

בְּסִתּוֹ החיים
מול הַנֵּר בְּחֵלוֹן
דְּמָעָה
אֶל דְּמָעָה
נֶאֱסָפֶת...

וגוֹיִל הַעֲדוֹת
הַמוֹטָמֵן בְּאֶרֶץ
זוֹעֵק חֲרִישִׁית
לְכוֹלְנוּ:

נִצְרוּ בְּלִבְכֶם
אֶת הַזִּיק הָאֲחֵרוֹן
שֶׁל כָּל
אֹד - שׁוֹאָה
שְׁעֵמָנו

קובץ "נְשִׁירֵי זִכְרוֹן וְדְמָעָה"

כל הזכויות שמורות למחבר אשר וינשטיין © רחובות, יום הזיכרון לשואה ולגבורה 8.4.2021

יומנים אישיים שנכתבו בזמן מלחמת העולם השנייה מתוך אתר "יד ושם"

החופשית, וכן נראה שרבים חשו ביודעין ובלא יודעין כי כתיבתם תהיה עדות וכתב הרשעה יחידים שיישרדו, יספרו על אשר עבר עליהם ויהיו בבחינת התרעה לעתיד לבוא. רבים מבעלי היומנים היו יהודים שהתחבאו בקרב לא יהודים או בחסותם. גיליון זה מתמקד ביומנים אישיים שנכתבו בזמן השואה. זהו גם נושא ההרצאה המרכזית במפגש של העמותה במוזיאון לוחמי הגיטאות. בחרנו להזכיר מספר קטן של יומנים ובעיקר את המשמעות של היומנים ככלי לחקר השואה דרך מספר מאמרים שהתפרסמו בנושא. יש מספר היבטים בשימוש ביומנים. להלן מובאים חלק מהם. בנוסף, אנחנו מביאים עדויות שונות שהן לא יומנים אישיים: סיפור אישי שנכתב לאחרונה, על סמך זיכרונות, שני מכתבים, האחד נכתב ב-1942 והכותב לא שרד את המלחמה והשני נכתב בתום המלחמה על ידי מי ששרדה את המלחמה.

הספרות העשירה על השואה מקיפה סוגי כתיבה שונים שחוברו בשפות שונות, והחשובים ביניהם הם שלושה: יומנים, זיכרונות אישיים וספרות יפה. מבחינה תיעודית החשובים ביותר הם היומנים, שהם חיבורים או רשימות שנכתבו בשעת התרחשות האירועים או קרוב לזמנם, ומכל מקום בעיצומה של המלחמה ובתחום הארצות שבהן התחוללה השואה. נוסף לערכם התיעודי הראשוני היומנים הם גם מקור אותנטי ומוסמך לעבודת ההיסטוריון. לעיתים מצויות גם בספרי זיכרונות או ביומנים משוחזרים שנכתבו בידי ניצולים ידיעות חשובות, וגם הם מתארים נאמנה את המציאות ואת אוירת הזמן. צוין לעיתים שכוחם של יומנים וכתבי זיכרונות העוסקים בשואה בתיאור המציאות ובהמחשתה רב יותר מכוח הדמיון הספרותי המתמודד עם האדם והחברה בתקופתנו. עם זאת, ברורה ההבחנה בין יומנים שנכתבו מתוך מגע ישיר עם האימה ואי הוודאות, ובין דברי זיכרונות המושפעים בהכרח מחוויות הכותב, מן הידיעות שצבר והמחשבות שהגה במצב שונה לחלוטין שאחרי השחרור. כיום ידוע שיהודים כתבו בארצות הכיבוש השונות, בגטאות, במחנות ובמסתור בקרב לא יהודים. כאמור כתבו בני כול הגילים, וביניהם כאלה שכתבתם אומנותם והרגלם, ולעומתם אחרים, מפשוטי העם, שהכתיבה היא הייתה הכתיבה היחידה שבה שלחו ידם. הדחף לכתיבה היה כנראה כפול: תחושת חוסר האונים של יהודי מדוכא ומושפל מצאה לה פורקן במלאכת הכתיבה

מה אפשר ללמוד מיומנים שנכתבו בתקופת השואה?

דר' שרון גבע

אלא מאבק כוח: כך הספר "מיומן בגיטו" על נוסחיו השונים, מאת חייקה קלינגר (ראו אביהו רונן, "נידונה לחיים: יומנה וחייה של חייקה קלינגר", אוניברסיטת חיפה, 2011) ומהגרסאות של היומן של אנה פראנק. יומנים עומדים אמנם במרכז ספרו של עמוס גולדברג, טראומה בגוף ראשון: כתיבת יומנים בתקופת השואה (הוצאת כנרת זמורה-ביתן, דביר ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב), המבוסס על עבודת הדוקטור שכתב, אך הם אינם העניין שמעסיק אותו. נושא הספר אינו ה"יש", שעליו מספרים הגברים והנשים ביומניהם באותם ימים, אלא ה"אין" שהם אוצרים בתוכם - קריסתו של האדם, התפוררותו והתרסקותו ובעיקר גילויי חוסר האונים. התחושה של חוסר אונים שזורה לאורכו ולרוחבו של הספר ואף מוקדש לה מקום נכבד במפתח העניינים, בצד רגשות אחרים כמו אימה. הספר דן אפוא בחוסר האונים של יהודים באירופה הכבושה בתקופת השואה באמצעות פרשנות לכתבים שחיברו בני אותו הזמן, ומנסח את השפעותיו על האדם הבודד נוכח קריסתו של האנושי. מושג מרכזי בספר הוא כמובן "טראומה", המוצע כמפתח פרשני לטקסטים האוטוביוגרפיים שנכתבו בתקופת השואה, וכנבדל מהמושג "משבר". באמצעות ההבדלה ביניהם המחבר מסמן את הייחודיות של טיעונו, את האופן שבו הוא קורא את המקורות ואת נקודת המבט שהוא מציע לחקר השואה. בהמשך הוא מבחין בין ההיסטוריה של השואה כ"היסטוריה של משבר",

על הספר "טראומה בגוף ראשון" מאת עמוס גולדברג

אחד המקורות ההיסטוריים המרכזיים לחקר קורותיהם של היהודים באירופה הכבושה בתקופת השואה הוא יומנים: אלה מלמדים על המאבק היומיומי להישרדות לפרטיו, מתעדים את חיי המשפחה, הקבוצה והקהילה, וחושפים את השמחה והעצב, התקווה והייאוש. על פי רוב הם משמשים מקור חשוב ללימוד השואה והוראתה, ומניה וביה הם מראים שהיו דרכים שונות לגלות התנגדות לכיבוש הגרמני, שהתבטאו גם באחיזה בעיפרון ובנייר ולא רק באקדח וברימון. עיון ביומנים מספק לא פעם נחמה, זאת גם במקרים שבהם המחבר או המחברת לא נשאו בחיים, שכן הם משקפים את האופן שבו הם הצליחו, כפרטים וכציבור, לשמור על ערכיהם ותרבותם חרף הניסיונות של מנגנון השלטון הגרמני למחוק את צלם האדם היהודי. לפעמים מושמעים קטעים מתוכם מעל בימה בטקס לזכר השואה, אחרים הופכים בשלמותם לטקסטים קאנוניים, אם בתרבות הפופולרית ואם במחקר. הספר הידוע ביותר בעולם על השואה הוא יומן שכתבה נערה במחבוא באמסטרדם, וכנראה אי-אפשר לחקור את קורות היהודים בגטו ורשה בלי לקרוא ביומנו האישי של ד"ר עמנואל רינגלבלום, או ללמוד על גטו וילנה בלי להכיר את הרמן קרוק. לא פעם פותחים היומנים צוהר אל עולם, שבו המאבק לא היה רק לחיים,

שסופו גאולה והתקדמות, וברטוריקה של השיח הציבורי בארץ - גם תקומה, לבין ההיסטוריה של השואה כ"היסטוריה של טראומה", שבה מדובר בשבר ולא במשבר, ומכאן ב"אין" ולא ב"יש".

כיצד אפשר לחקור את ה"אין"? בחלק הראשון מוקדשות לא מעט מילים לבעייתיות זו: הרי היסטוריה, כותב גולדברג, עוסקת בקיום ולא בהיעדר, ו"כיצד ניתן לכתוב היסטוריה של מה שנשלל? מה שהתפרק?" בין היתר הוא שואל גם "כיצד ניתן לכונן זהות על יסוד אירוע שלב לבו כרוך בהתפרקות הזוהר, בשלילה ובחוסר אונים, באירוע שהוא תבוסה?"

גולדברג מתכוון אמנם לשאלה במסגרת המתודולוגיה של מחקרו, שמשלב בין דיסציפלינות שאינן היסטוריה לבדה, אך בהקשר אקטואלי, ונוכח העלייה לרגל של תלמידי תיכון וקציני צה"ל לאתרים של מחנות המוות בפולין, השאלה נראית לרגע כרטורית (וכבר נכתב הרבה על הבעייתיות שבמסעות אלה). הקשר אקטואלי מהדהד גם במקום אחר בתחילת הספר, בציטוט מתוך דרשה של הרב קלונמוס קלמיש שפירא בגטו ורשה בשנת 1941, שבה אמר כי הדבקות בפרקטיקה של הדת במציאות החיים בגטו משקפת דווקא את "איונו של האדם" ולא את ההפך - אבחנה מעוררת מחשבה על רקע הדרכים להנצחת זיכרון השואה בארץ בהנחיית הממסד.

גיבורי הספר אינם אפוא הגברים והנשים שכתבו יומנים בתקופת השואה, אלא הטקסטים, דהיינו היומנים עצמם, שאותם קורא המחבר "קריאה קרובה".

דומה שקריאה זו, מעבר למשמעותה ההרמנויטית, יש לה גם משמעות רגשית לגביו. עניינה הוא "העימות בין מושגסיפור חיים' כמבנה זהות למושגטראומה' כמסמן ערעור יסודי של הזהות", ובקיצור: מה קורה כאשר סיפור החיים פוגש את הטראומה ובמקרה הנדון, סיפור חיים של הקורבן בתקופת השואה.

בספר נזכרים אמנם יומנים שונים לחיזוק הטיעון, אך במרכז עומדים שניים: האחד הוא יומנו של ויקטור קלמפרר, יהודי מומר מגרמניה ששרד את המלחמה; האחר הוא יומנו של חיים אהרן קפלן, יהודי מגטו ורשה, שנרצח בטרבלינקה. לשני החלקים שדנים ביומנים אלה קודם חלק תאורטי וממשיג, וקריאה דקדקנית בו היא חיונית למעקב אחרי חוט ההיגיון שבספר והניתוח של המחבר את היומנים.

השאלה העיקרית היא, האם ובאיזה מובן מתקיים במצב של חוסר אונים קיצוני שבו מצוי הקורבן, סיפור כלשהו (על היבטיו השונים) ובהתאם - אדם הדובר בו בגוף ראשון? מבחינה מתודולוגית זו שאלה מאתגרת בשל מילת השאלה המובילה אותה - "האם?", המניחה מראש תשובה דיכוטומית - כן או לא, ולמראית עין אינה מאפשרת תשובה מורכבת ורב-פנים.

בהמשך הספר נמצאת התשובה, שמנוסחת בפרק הסיכום, והיא למרבה הצער, "לא". שני כותבי היומנים, שעומדים במרכז הספר ודפים מקומטים מיומניהם מאיירים את עטיפתו, דומים מבחינות רבות: הם היו בני אותו גיל (קלמפרר נולד בשנת 1881, קפלן בשנת 1880), שניהם כתבו יומנים,

משנת 1942, ובתוך כך הוא דן בהרחבה בצירוף "כצאן לטבח" שהופקע מהקשר של האחרים. כמו כן הוא מציג את ההקשר של מובאה מפורסמת מיומנו של קפלן, "הכול אסור לנו ואנו עושים", ומבהיר, שאמירה זו אינה מלמדת רק על קיום יהודי בנוסח "אף על-פי כן ולמרות הכול", אלא על משהו אחר.

היסטוריונים המבקשים לנתח יומנים חייבים לבחור: בארכיונים לחקר השואה בישראל ומחוצה לה נמצאים יומנים רבים מאוד, ועוד רבים נוספים נמצאים עדיין ברשות הפרט. יתר על כן, היומנים המצויים בידינו הם אלה שנמצאו ושרדו, ומספרם של אלה שאבדו מוערך במספרים גדולים. מי שידעו לכתוב - כתבו, וכמעט כולם כתבו, למעט מי שלא היו להם יציבות וקביעות במקום, ובהם נשים מטופלות בילדים. על לכך יש להוסיף, שלכתיבה נחוץ היה גם זמן פנוי, ולו מעט, דבר שלנשים הללו לא היה כלל - והנה היבט נוסף לאובדן ולמה שהיה ואיננו.

לבד משני היומנים העיקריים נזכרים בספר גם יומנים ידועים פחות, כמו היומן של חנה לוי-הס, שכתבה בברגן בלזן, וידועים יותר, כמו היומן של רינגלבלום; וכמובן יומנה של אנה פראנק, שאחת השורות הידועות בו מתכתבת עם יומנו של קפלן: כמו הנערה שראתה בקיטי הבדיונית את מי שתבין אותה באמת "אני מקווה שאוכל לגלות לפניך את כל לבי כאשר עוד לא יכולתי לגלותו לאיש, ואני מקווה שתהיה לי למשען וסעד." כך גם הוא ראה ביומנו

עם חלוף השנים ראו יומניהם אור כספרים, שניהם ראו חשיבות רבה בתיעוד הכול, גם הפרטים הקטנים לכאורה, ובלשונו של קלמפרר: "אתה רואה, את זה אני רושם!". עם זאת הם מייצגים שני טיפוסים שונים במידה רבה של יהודים באירופה במחצית השנייה של המאה העשרים: זה מומר, שסיפורו הוא ביטוי לטרגדיה של מי שראו עצמם כגרמנים גמורים, זה יהודי בתרבותו, איש חינוך וקנאי לשפה העברית. זה חי וזה נרצח. בספר משמשים היומנים של שניהם מקור אפקטיבי לביטוי התאוריות והמושגים שהוצגו בחלקו הראשון. באמצעות קריאה ביומן של קלמפרר מתמקד המחבר בהתערערות מושג הזמן: מעניינת במיוחד התפנית שחלה בחייו בשעה שהבין, שיהודי היה ויהודי יישאר, כשהתרחשות מן העבר פגשה התרחשות מן ההווה.

יומנו של קפלן משמש את המחבר בין היתר לדיון על תפקודם של היהודים נוכח "האחר הגדול", ובהצגת טענה שלפיה עולמו הרוחני של קפלן, בדומה לעולמם של רבים אחרים באותה תקופה, ינק בין השאר ממקורות קרובים מאוד למקורות שהשפיעו על הנאציזם. טענה זו עשויה אולי להיראות פרובוקטיבית ואף בעלת משמעות אקטואלית במדינת ישראל ומציאות הכיבוש כשבעים שנה אחרי המלחמה ההיא.

באמצעות הדיון ביומנו של קפלן מגלה המחבר פרטים מעניינים על האיש: גולדברג מספר על כך שקפלן הבין בשלב מוקדם את כוונותיהם של הנאצים, מראה שהקדים את אבא קובנר ואת הכרוז הידוע

ידיד קרוב ואינטימי, "אל תוכו אני שופך את שיחי ואת כל רגשות לבי". (יומנה של אנה פראנק הפך למפורסם ביותר, עובד לסרטים ולמחזות וגם ליומן גרפי על ידי ארי פולמן ודוד פולונסקי, ראו משמאל) בהקשר של הנשים, מעניין לראות, כי על אף ההתייחסות הישירה המועטה לנשים שכתבו יומנים ולסוגיית המגדר בכלל - שאותה מכנה גולדברג משום מה "הבדל סימבולי" וטוען (בלי להבחין בין מין למגדר), כי באותם ימים הוא נשחק לחלוטין - לא פעם ולא פעמיים הוא מוצא, שדווקא כתבים של נשים מבטאים ומשקפים היטב את ה"אין" שהוא דן בו, כמו יומנה של פלה שפס, המשלב "עירוב מעניין של כתיבה אינטימית עם תיעוד היסטורי"; כמו כן, שתיים משלוש המובאות שבהן בחר גולדברג לפתוח את הספר נכתבו בידי נשים - לוי-הס ואתי הילסום (השלישית היא פרי עטו של ז'אן ז'אק רוסו).

אך החשיבות של הספר אינה רק באור שהוא שופך על יומנים בכלל ועל יומניהם של קלמפרר וקפלן בפרט, אלא באמירה הנחרצת שלו כלפי המגמות המרכזיות בחקר השואה, בייחוד בארץ. לא זו בלבד שהוא קורא להתבוננות חדשה, אלא אף קורא תיגר על הגישה הקיימת. עלינו לחפש לא רק את היש, אלא גם את האין, (וגם) באמצעותו ללמוד על בני-האדם ומכאן ללמוד את ההיסטוריה.

כתיבת יומנים אינה רק כתיבה לשם פורקן ומשמשת לחוקרים כתיעוד, אלא הדחף התיעודי נעשה לדחף אוטוביוגרפי של הטרומה. לשם כך נסמך גולדברג גם

על התובנות של כותבים שונים בתקופת השואה עצמה. הוא מביא מדברי יוסף זלקוביץ', אינטלקטואל איש הבונד, שחי בגטו לודז' וכתב שם את רשימותיו שפורסמו לימים בספר "בימים הנוראים ההם" (הוצאת יד ושם, 1995) שסירב לפרש עמידה איתנה כגילוי הירוואיות אלא דווקא כהפך מכך, ואת האמירה של המשורר הידוע יצחק קצנלסון, ולפיה כתיבה היא לא רק אישוש זהות, אלא גם "גילום של התפרקות זהות יסודית ביותר". עמדה זו מקבלת מקבלת חיזוק בהתבטאויות של כותבי היוםנים: כך, למשל, כותב קלמפרר, שהכתיבה היא "מעשה הגבורה שלי", ותפקידו כמתעד הוא גילוי גבורה.

בספר יש שפע של מושגים, על פי רוב בלועזית ולפעמים שלא לצורך, וכן ניסוחים מפותלים, אך גולדברג מוביל את הקוראים והקוראות לאורך חוט המחשבה שטווה בצורה קוהרנטית, רכיב חיוני לבניית נרטיב - כאן, הנרטיב המחקרי שלו עצמו. בסופו הוא משיב על השאלה המאתגרת שהציב בפתיחה: לא, "בהקשר של טראומה כה רדיקלית כזו שחוו קורבנות השואה אין בכוחו של הנרטיב הנכתב בזמן ההתרחשויות כדי לסייע, ודאי שלא להוות גאולה עבור הסובייקט". עם זאת, הוא מספק בכל זאת סוג של נחמה כשהוא מציע דגמים חלופיים.

הנה כי כן, הכתיבה אינה גואלת ואף אינה משחררת, אך משהו נשאר: בסופו של הספר מוסיף המחבר מושג חדש לשלל המושגים המופיעים בו על הפניותיהם לממשיגים אותם: "רסיסי סיפור חיים" -

הווה אומר, כאשר סיפור חיים מתקופת השואה נפגש עם הטראומה נותרים (רק?) שברים ממנו. מה קורה להם אחרי השואה? זה כבר סיפור אחר.

*פורסם בכתב העת זמנים - רבעון להיסטוריה גיליון 124. מפורסם כאן באישורה של המחברת. יומנו של חיים אהרן קפלו בפרויקט בן יהודה
<https://benyehuda.org/read/8460>
 ליומנים של ויקטור קלמפרר באתר עם עובד

<https://www.am-> <https://www.am->
<https://www.am-oved.co.il/%D7%99%D7%95%D7%9E%D7%A0%D7%99%D7%9D-1933-1945>

מתוך ה"יומן הגרפי של אנה פרנק", ארי פולמן ודוד פולונסקי.

על הספר/יומן "אוד מוצל" מאת אוסקר פינקוס

אורית רוט (גרינברג)

בשנת 1956, בזמן שהייתו בארץ. הוא שילם מכספו עבור ההוצאה לאור של 200 עותקים, שגם אותם התקשתה ההוצאה למכור.

בניתוחה של דר' ענת ליבנה, הדחף לכתיבת הספר היה לספר את הדברים כפי שקרו באמת. הוא כותב בסגנון ספרותי ומשלב מטפורות ודימויים. הוא מתאר את החוויות הטראומטיות באופן חי ונושם ולעיתים סוריאליסטי.

במיוחד בולט תיאור אמפטי של החיים ההזויים, נטולי גבולות של הגיון ומוסר מקובלים, שחיו הניצולים המעטים שהתקבצו חזרה לגטו לאחר הגירוש הגדול, ביוזעם שהם חיים על זמן שאול. הוא מרבה לתאר את הדמיונות ותקוות השווא שטיפחו יהודים במאבק ההישרדות. הוא מתאר את החיים בעיירה בתחילת המלחמה, החיים בגטו (פרטים רבים על הגטו במזריץ'), החיים ממקום מחבואו בבור שנבנה מתחת לביתו של האיכר שלו שילמו הרבה כסף והיו נתונים לחסדו באי הסגרת המשפחה, בהתעללותו בדרכים קשות במשפחה המסתתרת ומולו פולנים אחרים שעזרו והצילו.

תיאור מתוך ספרו, עמוד 365 ואילך - ביקור בגטו מזריץ' במהלך הסתתרות המשפחה בבור, מרחק של שלושים ק"מ ממזריץ'. שמיל (שמואל גולדרינג) מסכים לקחת אותו למזריץ' למרות הסיכון שבדרך. (כפי שמופיע בדיוק במקור. כדאי לשים לב לשפה ולתיאור)

בשנת 2006 יצאה לאור עבודת דוקטורט של ענת ליבנה, (בהנחייתה של פרופ' אניטה שפירא), שלימים שימשה כמנכ"לית מוזיאון לוחמי הגיטאות. יצא גם ספר בעקבות הדוקטורט - "המיית הציפור. שאגת הצער".

הרוצים לקרוא את כל עבודת הדוקטורט, מוזמנים לקרוא אותה בקישור: <https://primage.tau.ac.il/libraries/theses/humart/free/002045825.pdf> נושא המחקר: "עיצוב זיכרונות השואה של הניצולים בהשפעת מפגשם עם הארץ באמצעות ספרי הזיכרונות שכתבו בין השנים 1945-1961. הם מבוססים בעיקרם על חוויות אישיות של המספר, שהועלו על הכתב לאחר המלחמה, ואינם מחקר או תיעוד היסטורי נטרלי.

אחד מספרי המקור בעבודתה הוא "אוד מוצל" שכתב אוסקר פינקוס כנער בן 16 כשהמלחמה פורצת. בחרתי להרחיב על ספרו מכיוון שהוא גדל בלושיץ שלייד מזריץ' והתעתד ללמוד בגימנסיה במזריץ'. הוא מזכיר ביומנו הרבה את במזריץ' כולל את ההורים שלי ובעיקר את שמואל ומוטל, שני האחים שהצילו בתושייתם ובאומץ ליבם את הורי ואת משפחתו של פינקוס. באשר לנושא של יומנים אישיים. אוסקר פינקוס כתב את היומן בזמן אמת, כשהוא מסתתר עם משפחתו בבור וגם מתאר את התקופה שלפני ההסתתרות, מתחילת המלחמה.

אוסקר פינקוס כתב את ספרו בארה"ב. בארץ, מסר אותו להוצאה לאור "המתמיד"

"חורבות מזריץ'!

עמדתי על אדמתך החרוכה וביקשתי לבכות - אלא שהדמעות מאנו לבוא. מעין הדמעות חרב ואת נאלמת דום. המוות ישב על משואותיך והוא עייף ויגע. עבודה רבה היתה לפניו - חמישים אלף בניך ובנותיך. ביקשתי בך קרן אור מנחמת, קול סועד ומרגיע. הבטתי לכל עבר וראיתי את המוות - מוות בכל פינה ופינה. דשא צימח ברחובותיך. דם בניך וחלבם הפרה את אדמתך ועשבים שוטים אלה צמחו וגדלו וגבהו עד שכיסו את עין השמש. חיפשתי את שמייך, מזריץ', ולא מצאתים. שני רחובות בלבד נותרו ממזריץ' היהודית. שני רחובות צרים שהיו תחומים בגדר תיל. מסביב לגיטו לא היו אלא חורבות בלבד - תלי תלים של אבנים וסיד, פסולת ושברים. עקבות הטבח החמישי היו עדיין טריים, ופצעו הגיטו האחרונים טרם הגלידו. שבועיים חלפו מאז הפעולה האחרונה, אולם לא היה בכוחם של שבועיים אלה כדי לטשטש את טביעת מהלומתם של הגרמנים. נוצות ריחפו עדיין באוויר, סירים וסחבות ושברי רהיטים היו פזורים ברחובות, תמונות וספרים היו זרוקים בחצרות. עובדים מצויידיים בדליי מים ובמטאטאים היו עוברים ברחובות כשהם מוחים את עקבות הדם וההרס. בקרן זווית זו עממו עדיין חייהם של אלף יהודים. הם חזרו לכאן מהרכבות, מהדרכים, מהיערות ומהכפרים - לאחר שלא עלה בידם למצוא מקום מחבוא טוב יותר. הם ישבו על מפתן הבתים ושוחחו על אודות ארבעת האלפים שנלקחו זה

עתי ועל אודות חמישים האלף שנלקחו קודם לכן.

שהייתנו בגיטו ארכה כמה ימים ושמיל הביע את רצונו לחזור לכפר. ביקשתי להאריך את שהותו בעיר - לא יכולתי להיפרד מעל הגיטו. מניה וביה נודע לשמיל שאחות חברתו - חברתו נהרגה באחד החיסולים האחרונים - נשארה בחיים. שמיל החליט למצאה ולקחתה עמו למקלט. ניצלתי את הימים המעטים שנותרו לשהותי בגיטו כדי לשוטט בין החרבות ולשוחח עם האנשים. היו בין הניצולים אנשים שנמצאו בגיטו ורשה והם סיפרו לי כיצד הרסו הגרמנים אל (השגיאה במקור) הגיטו בחיפוי טנקים וכיצד הפגיזו את הגיטו במרגמותיהם. הגרמנים הטילו רימוני יד מבעד לכל חלון, הפעילו להבירות וגז מרעיל - ושמונים אלף איש נקברו תחת חורבות הגיטו..... שמיל מצא את הנערה. התחלנו מטכסים עצה באשר לדרך חזרה. נערה זו הייתה קרובתו של גולדשטיין, מי שממן את אנשי מקלטו של שמיל, והלה ביקשו שיביאנה עמו אם ימצאנה בגיטו. צררנו כמו כן חומר קריאה בכמות רבה והכינונו עצמנו לדרך.....

דרכנו הייתה קשה ורבת תלאות. עלטה נוראה שררה וגשם ירד בלי הפוגות. מטחי המים טפחו על פנינו והרטיבונו עד לשד עצמותינו. התקדמנו באיטיות כשרגלינו מבוססות בבוץ עמוק ובגדינו כבדים ממים....

שבועיים ימים לאחר מכן, בעשרים ושישה במאי, ערכו הגרמנים את המצוד

הששי והאחרון שלהם על מזריץ' כשהם
מכחידים את כל מי שנמצא עדיין בגיטו.
למן אותו יום נותקו כל הקשרים שהיו לנו
עם הקהילות היהודיות. נותרנו לבדנו בתוך
ים של שנאה, וידענו שסאת יגוננו טרם
נשלמה."

*כל האיות והפיסוק המופיע כאן - בדיוק
כפי שהופיע במקור.
הנערה המוזכרת בתיאור, היא אמא שלי.
מעדותה, אפשר להצליב חלק מהעובדות
ולאושש אותן. הספר מלא בפרטים
רבים על המלחמה, הגרמנים, הפולנים,
ההסתתרות של מספר קבוצות בבורות
סמוכים בעיירה דוביצה, שהוקמו ביוזמתם,
בתושייתם ובאומץ לבם של שמואל ומוטל
גולדרינג, שהגיעו מקונסטנטינוב, עיירה
קטנה באזור מזריץ'.
היומן נכתב במקור באידיש. תורגם בארץ
לעברית ויצא בשנת 1957. כאמור, התקשה
למכור את 200 העותקים שהודפסו. מדינת
ישראל בשנים אלו, לא הייתה עדין בשלה
לקריאת יומן כזה.

בֵּין כָּל הַצּוּמוֹת
מִכְפּוֹר
לְגִדְלִיָּהוּ
הֵכִי מִיָּגַע הוּא:
"צוּם נְכָד - יְהוּ"

מִן צוּם מִתְמַשֵּׁךְ
בְּלִי גְבוּלוֹת
וְתוֹחֶלֶת
כְּשֶׁכָּל הַצָּמִים
נוֹעְלִים אֶת הַדֵּלֶת

רַק קִצַּת נְחֵמָה
מוֹל מָסַךְ וְ"הֶרְשֵׁת"
עִם נְכָד חֲמוּד
"הַמְצָלִיחַ" -
לְגִשֵׁת...

יְכָר
"צוּם נְכָד - יְהוּ"
מִמְשִׁיךְ לְהַכּוֹת
וְלָנוּ נוֹתֵר -
בְּתִקְוָה לְחַכּוֹת!

סיפורה של אביבה מירז (לבית חרוזי/מנפרל)

נכתב ע"י בתה - ד"ר רינת בן נון

שניסו להגיע למעט אוויר. אני מדמיינת לעצמי את הסיטואציה שבה חיה-סורה מבקשת לקחת ילדה אחת, ולאחלה שהייתה כבר פעוטה גדולה אומרת, "אני רוצה להישאר עם אימא". אימי הייתה תינוקת בת כמה חודשים. ריינה עצמה גם נאספה מהרחוב באחת האקציות הבאות ונשלחה למוות.

סבא שלי נישאר עם תינוקת. בנו הבכור - שמחה (שאני נקראת על שמו - רינת) נפטר כבר לפני שאמי נולדה, מטיפוס ותת תזונה. אשתו ובתו נחנקו על הרכבת. הוא היה חסר אונים. הוא עבד כעובד כפייה במפעל, שעד כניסת הגרמנים, היה המפעל של משפחתו. הוא היה חייב להגיע לעבודה. כל בוקר הוא היה לוקח את אימי התינוקת. מניח אותה על ערמת המעילים בחשך שכאשר יסתיים יום העבודה, היא כבר לא תהיה בחיים, הרי היא הייתה תחת ערמת המעילים. אבל זה לא קרה. היא שרדה גם את זה. כנראה שאחרי שבועות של בכי מרעב ומחיפוש אימה, היא פשוט הפכה לאדישה, האדישות הזו נפשית וגופנית הצילה אותה. שנתיים היא הייתה אצל הגויה. ביחד עם אביה, דודתה - אחות אמה חיה-סורה ובן דודה בן השש - בוריס. הגויה לא הייתה מחסידי אומות העולם. היא פשוט קיבלה את כל הכסף והתכשיטים של המשפחה, כל בני משפחתם של סבי וסבתי שנספו במזריץ'. בתחילה, בתה של הפולניה בת ה-17 טיפלה באביבה התינוקת, אולם לאחר כשנה היא חלתה בטיפוס ונפטרה. הפולניה שהחביאה את המשפחה כעסה על מר גורלה וניסתה

התינוקת בתמונה היא אימא שלי. אביבה מירז (לבית חרוזי/מנפרל). הבחורה שלצידה היא ריינה, אחותה הצעירה של אימה של אמי, סבתי. התמונה צולמה במזריץ' פולין, כנראה לקראת סיום שנת 1941, אולי תחילת 1942. אני יודעת את זה כי אימי נולדה בספטמבר 41 ולקראת גיל שנה הועברה למחבוא אצל גויה מחוץ לגטו מזריץ'. ריינה היא זו שהצליחה להבריח את אימי התינוקת מחוץ לגטו, בריצה על גגות הבתים. מספר חודשים קודם לכן אימי הייתה עדיין יחד עם אימה ואחותה הגדולה, לאחלה בת הארבע, ברחוב, במזריץ'. השלוש נתקלו באחות אחרת של סבתי, חיה-סורה. היא אמרה לסבתי "למה את מסתובבת ברחוב עם שתי הילדות? תני לי אחת". והיא לקחת את אמי אליה הביתה. דקות אחר כך עברו החיילים הגרמנים ברחוב ואספו את כולם לרכבות כולל את סבתי פרידה ולאחלה הפעוטה. עד ראייה סיפר לסבי, שהן נחנקו למוות כבר על הרכבת. הן עמדו ליד החלון היחיד ונמחצו למוות על ידי נוסעי הקרון

שאהבה אותה מאוד, בן הדוד בוריס שהיה לה כאח, והדוד לואי שהתייחס אליה כאל בתו. בברוקלין, ניו יורק למדה אביבה בבית הספר "שולמית", עד גיל 8.

סבי עלה לישראל עם סבתי לייקה, אותה הכיר לאחר המלחמה. לייקה בעצמה עברה מסכת אימה עם בתה, שהייתה בת גילה של אמי, נשאה את אותו השם אביבה, אך לא שרדה. לייקה, לאחר שנים של מחבוא עברה כמה מחנות ריכוז ואת צעדת המוות. (את כל הסיפור כולו למדתי רק כשהייתי בת 20 לאחר מותה של לייקה סבתי. כילדים לא היה לנו מושג שהיא לא סבתנו הביולוגית, היא הייתה "ה"סבתא").

סבי דרש את אמי מדודתה בניו יורק. הדודה סרבה. היא אהבה אותה והיא גם כנראה לא סמכה על סבי. היום, בית משפט לענייני משפחה לא היה נותן לו את הילדה. אבל אז היה בית משפט של "הפולנים".

ילידי מזריץ' ששרדו את המלחמה ואלו שעלו לישראל לפני, ומול הלחצים שלהם חיה-סורה לא יכלה לעמוד. בוקר אחד בשנת 1949 נאמר לילדה אביבה כי היא נוסעת לארץ ישראל. היא לא הבינה את משמעות הדבר ולא היה לה מושג היכן נמצא המקום הזה, זה נראה לה כטיול.

ללא הכנה או הסברים תלשו אותה מביתה, והיא לא הבינה כי בכך מסתיימים חייה הטובים בחיק משפחתה האהובה. היא זוכרת היטב את רגע הפרידה כאשר בוריס שהיה גדול ממנה בחמש שנים, יושב על אדן החלון וממרר בבכי. בעוד היא מקנטרת אותו "אני יוצאת לטיול..."

אביבה הועלתה על אוניה ששטה לארץ

בכל כוחה להביא למותם בתוך ביתה על ידי הרעבתם (היא לא יכלה להסגיר אותם מבלי להיתפס בעצמה). היא נהגה להתעלל באביבה התינוקת. היתה מגישה לה את האוכל על הרצפה ביחד עם מזון החתולים וכך נאבקה עימם על מעט האוכל. אולם במשך הזמן נמאס לה מלהחזיק את היהודים. גם הכסף נגמר והיא הרעיבה אותם למוות. בעת השחרור על ידי הרוסים, הם כולם היו על סף מוות. אימי הייתה בת קרוב לגיל שלוש. כשהיא נכנסה למסתור היא הייתה בת שנה ושקלה 10 ק"ג, קצת דיברה וקצת הלכה. רופא של הצבא האדום אמר לדודתה ש"חבל על הזמן, מהילדה הזו כבר לא יצא כלום..."

שרידי מזריץ' התקבצו בעיירה, כמאה או יותר אנשים, ואימי הפכה לפרויקט קהילתי: "להאכיל את אביבה!" היה צריך לגרום לה לחזור ולפתח רצון לאכול, ולכן היה צריך לנסות ולהאכיל אותה קצת, כל הזמן. על הפרויקט ניצחה דודתה חיה-סורה שאהבה אותה כמו בת ויותר. היא פשוט "בראה" מצרור העצמות, האדיש, ילדה חדשה. זו הייתה ההתחלה השנייה.

לאחר מכן היא המשיכה עם דודתה ודודה (שהיה קצין פולני לפני המלחמה ועבר עם יחידתו לשרת בצבא הרוסי) וכמובן עם בוריס, בן דודה לארה"ב. היו שלוש שנים טובות בניו-יורק, היא חייתה במסגרת משפחתית נורמלית: אמא אבא בת ובן. הפרק השני בחייה של אביבה היה קטע הילדות המאושר היחיד שהיה לה. בניו יורק היא הייתה חלק ממשפחה שאהבה אותה וטיפלה בה במסירות. היו לה אמא

ישראל במשך 3 שבועות. בהפלגה היא הייתה חולה מאוד. גם מחלת ים וגם תגובה טראומתית של ילדה בת 8 שנלקחה ממשפחתה, אל הלא נודע, על אונייה בחברת זרים. אביבה זוכרת היטב רופא צעיר שטיפל בה כל הנסיעה והציל אותה. לקחו אותה ממשפחה אוהבת ושלחו אותה לזוג אנשים שהיא לא זכרה. כולם היו אנשים טובים, ושרוטים מאוד. לייקה רצתה מאוד ללדת שוב אבל סבי סירב בתוקף להביא עוד ילדים לעולם הזה. אימי אומרת שהוא אמר ללייקה: "יש לי ילדה בניו יורק אני אביא לך אותה". זה בוודאי לא היה גרוע כמו שזה נשמע, הוא מאוד אהב אותה. היא הייתה שריד למשפחתו לפני המלחמה. אבל הם כולם היו אנשים אבודים, הם רק נראו בסדר מבחוץ. לייקה סחבה רגשות אשם נוראים על בתה הפעוטה שהיו שזורים בשאריות תקווה ופנטזיה שאולי הילדה חיה באיזה מקום (זה סיפור שלם בפני עצמו). התקופה הראשונה בישראל הייתה קשה מאוד. היא לא זכרה כלל את אביה. והתגעגעה מאוד למשפחתה בניו יורק. היא לא הבינה מדוע הם שלחו אותה לאנשים הללו. לייקה לא הייתה פנויה רגשית לשמש לה אם. הילדה שעברה את תלאות הרעב והתעללות בפולין, ונאלצה להתנתק ממשפחה אהובה בניו יורק, לא קיבלה טיפול טוב או אהבה. גם ההסתגלות בבית הספר נפגעה זמן רב בשל היותה "פליטה".

אני לא רוצה להרחיב הרבה על תקופה זו. כל האנשים שהקיפו אותה היו פגועים מאוד מהמלחמה ולא נוח להאשים אותם

בחוסר יכולתם לגדל אותה. אולם אין ספק שהבאתה לישראל לאביה הייתה טעות שנעשתה בתום לב ללא מחשבה על שלומה הנפשי של הילדה.

ברבות הימים היא התערתה מאוד בחברת הילדים והנוער בתל אביב, הצטרפה לגרעין נח"ל, והלכה לבית הספר לאחיות בבית החולים "בילינסון". שם פגשה את בעלה אליעזר. אביבה עבדה בבית החולים "בילינסון" כ-40 שנה והיא ידועה כאחות מקצועית ואהובה מאוד, היא עבדה במיון, וכאחות כללית. הצילה אנשים רבים ממוות, לבדה ועם חבריה (למרות מה שאמר עליה הרופא שראה אותה מיד עם שחרור מזריץ' מידי הנאצים...).

היום לאביבה 4 ילדים - שני בנים ושתי בנות ונכדים. בימים אלה כשהיא בת 75 היא החלה להתמודד עם מחלת הפרקינסון, ולמרות זאת היא בעלת זיכרון ויכולת ביטוי מעולים.

אביבה חיה כל העת בצל זיכרון השואה. למרות שהיא עצמה אינה יכולה לזכור את המאורעות שהתחוללו בהיותה פעוטה, היא מרגישה את נוכחות כוחות האופל הנאצים כל העת. חושבת ומתייסרת על אחיה ואחותה הקטנים, אימה ומשפחתה, כמו גם על אביה ולייקה שנפטרו בשנות השישים המוקדמות שלהם ממחלות הסרטן, ודודתה חיה-סורה שהמשיכה להתגורר בניו יורק עד מותה.

אנחנו ארבעה ילדים ועשרה נכדים. כל
ערב יום השואה אנחנו נוסעים לאמי ולאבי.
אפילו לא מדברים על השואה, סתם
נמצאים שם, להיות. זה מספיק.

*נשבעת - התכוונתי לכתוב רק כמה
משפטים על אמא שלי.

ציורי ילדים מהשואה

כך. בשבוע שעבר שלחתי לארתור כמה מכתבים (**שמואל זיגלבוים, פוליטיקאי יהודי שישב באנגליה בצמוד לממשלת פולין הגולה**). ואני מבקש ממנו לאשר את קבלתם. אני מספר לך עכשיו בקצרה כי את יכולה לקבל מארתור ידיעות מדויקות עלי.

אצלי אין משהו מיוחד, אנחנו עובדים והילדים (**חניכי תנועת הנוער**) בריאים, הם חושבים תמיד על מאיר (**ממנהיגי "השומר הצעיר" מאיר יערי, הכוונה לתנועת "השומר הצעיר"**). ועל כל המשפחה. אצל יוסף (**איש "השומר הצעיר" בסלובקיה, יוסף באומר**) המצב טוב.

דרישות שלום לבביות ממשפחת פליטים (**פליטים הם קרוביו של אנטון מרטן**).

"השומר הצעיר" בפרטיזנים בסלובקיה מסלובקיה שולחים דרישות שלום. אנחנו עוזרים להם וגם החבילות שלך נחוצות.

בשבוע שעבר הייתי בביקור אצל דודה גליל (**גליל, כנראה מסגרת של הפרטיזנים היהודים במחוז הסמוך למזריץ', מקום מגוריו של הכותב**). אני עוזר לה לעיתים קרובות ומבקר אותה תמיד. אצלי נמצאת עכשיו הגנה (**המחתרת היהודית**), והיא גם תשאר. עוד פרטים על הגנה בפעם הבאה. יהודה רבבות (**עשרות אלפי יהודים**) נוסע תמיד לדוד חיים ארלזורוב (הכוונה לרצח, שהיה גם גורלו של ארלזורוב). אולי אתה יכול להעביר לאחיותיי דרישות שלום אישיות

המכתב המצורף נכתב על-ידי עוזר פלסטרשטיין, צעיר יהודי בן 20 מגטו מזריץ' שבפולין. הוא כתב את מכתבו האחרון ב-23.6.1942. במכתב ביקש להעביר כמה מסרים חשובים ביותר לחבריו מתנועת "השומר הצעיר".

פלסטרשטיין, יליד העיירה מזריץ' פודלסקי, חבר תנועת "השומר הצעיר" היה במקצועו דפס. בגטו מזריץ' עסק בזיוף מסמכים ובסתיו 1942, בעקבות הלשנה, נתפס על ידי הנאצים עם שניים מחבריו. ב-17.9.1942, נלקחו פלסטרשטיין וחבריו לחקירה ובדרך התנפלו העצורים על השומרים הגרמנים. באירוע זה, שהתרחש כשלושה שבועות אחרי הגירוש הגדול בגטו, נרצחו שלושתם.

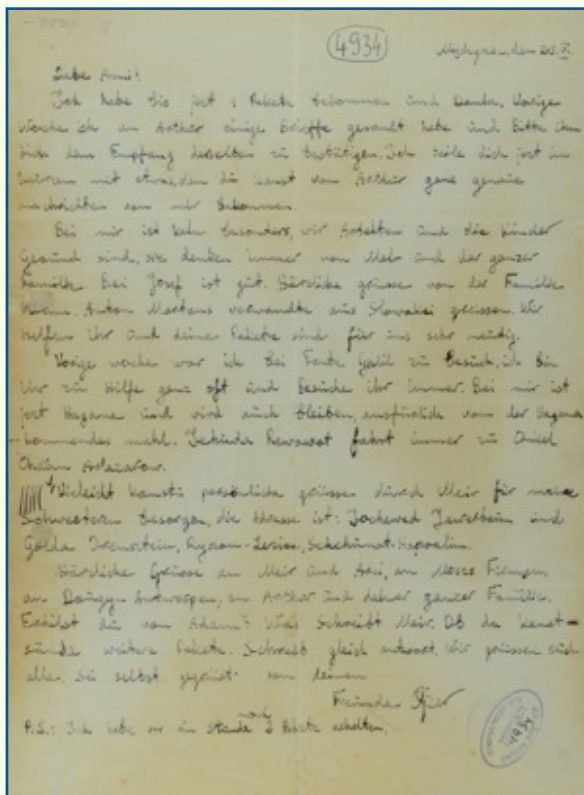
מכתבו האחרון כתוב בגרמנית. פלסטרשטיין כותב בשפת סתרים על גירוש רבבות יהודים להשמדה ועל קשריו עם ארגון המחתרת היהודית המקומי. הוא נפרד ומבקש למסור שלומות בשמו לכמה אנשים שהוא נוקב בשמם, ובהם אחיותיו יוכבד וגולדה.

זה לשון המכתב. בסוגריים - פיענוח קוד הסתרים:

מזריץ' 23/6 /1942
אנני יקירת! (**אנני הינו הייני בורשטיין, איש "השומר הצעיר" בשווייץ**).
עד כה קיבלתי 4 חבילות ואני מודה על

ומתוך עומק התהום הן החליטו לבחור בטוב! הן הירבו לספר על המשפחה, על הישגים, על הרוח הטובה, על היופי והכל בהומור ובחיוך. אימהותינו לא הסתירו מאיתנו את גודל הזוועות, את הבלתי ניתן להכיל, אך קיבלנו מסר מאד חשוב: גם בין החורבות צומח פרח! המשפחות שהקמנו - הן הפרחים. הן התשובה!

דליה רוטקובסקי ורותי מאור
לבית פלסטרשטיין

המכתב נמסר באדיבות ארכיון לוחמי הגיטאות.

דרך מאיר? הכתובת יוכבד יברבאום וגולדה דרנשטיין ראשון לציון, שכונת הפועלים.

דרישות שלום לבביות למאיר ולארצי (מאיר הוא "השומר הצעיר", ארצי היא התנועה הקיבוצית "הקיבוץ הארצי"), למוזס פירמן, לדנגי - אנטוורפן, לארתור ולכל משפחתך. קיבלת מאדם? (אדם ראנד הוא איש "השומר הצעיר" בפולין) מה כותב מאיר? אם אתה יכול, שלח עוד חבילות. כתוב מיד תשובה. אנחנו שולחים דרישת שלום לכולכם, גם לך, מחברך עוזר. (פלסטרשטיין, הכותב).
נ"ב: לפני שעה קיבלתי עוד שתי חבילות.

המכתב הועבר לארכיון בית לוחמי הגטאות ע"י אחותו יוכבד יברבויים שהיא ואחותה גולדה עלו לישראל לפני תקופת השואה בארץ ישראל והתגוררו בראשון לציון. לשתיהן ביקש הכותב למסור דרישת שלום.

בשולי הדברים....

כותב המכתב לעיל, הינו עוזר פלסטרשטיין, שהיה אחיהן הצעיר של יוכבד וגולדה, מראשון לציון, הלא הן האחיות המוזכרות במכתבו.

הוא היה מפקד המחתרת וסיפורי גבורתו היו מוכרים לנו. האימהות שלנו, יוכבד וגולדה, אחיותיו, הרימו עצמן מההלם ומהצער על אובדן ההורים, ארבעה אחים ואחיות, משפחה מורחבת, חברים ומכרים

המכתב של מאשה גרינברג (לבית רוטנברג)

שאגלה לכם את האמת העצובה. כעת כפי ששמעתי ידוע לכם הכול והרבה עשיתם ועושים בכדי להציל את שארית הפליטה שגם אני נמצאת ביניהם. החוב הראשון שלי הוא לכתוב לכם יקירי וקרובי, כי התקווה הזו שאתם חיים ולי עוד תהיה האפשרות לבוא אליכם בתור כזאת שהייתה עד הסוף עם כל קרוביכם ויקיריכם ואתם תהיו היחידים שתשמעו בהתעניינות על כל מה שעברו יקירינו עד סופם - התקווה הזו דחפה אותי לחיות בתנאים נוראיים....

אמרתי בלבבי, אני מוכרחה לחיות למרות הכול, כי רק אני יכולה עוד לבוא אליכם ולספר ולדבר איתכם כי רק איתכם יחד נוכל לשוחח ולהזכיר תמיד את הנשמות הטהורות שנפלו בידי אכזרים שאין ולא היו כדוגמתם.

הימים (ואני בטוחה שיבואו) יהיו בשבילי הנחמה היחידה. צריכה הייתה להיות נקמה, לדאבוני, אין לנו התנאים לכך, מלחמתנו עוד לא נגמרה. כל עמי העולם חוגגים כעת את יום שחרורם, אנחנו גם כן... שחרור מכל כך הרבה נשמות קרובות ויקרות...

אני רוצה בכל זאת להשאיר כשניפגש ואז נוכל לשוחח ארוכות וקצרות עליהם. לעת עתה אני נמצאת ברומא, ביחד עם עוד יהודים המחכים לאפשרות לבוא ארצה. התנאים הם לא טובים, אולם זה לא חשוב, אנחנו חיינו כבר בתנאים גרועים, העיקר שלעת עתה, אין עוד שום תקווה שבקרוב נוכל לעלות....

אנחנו חיים כאן בזמן שלא ידוע לנו מה

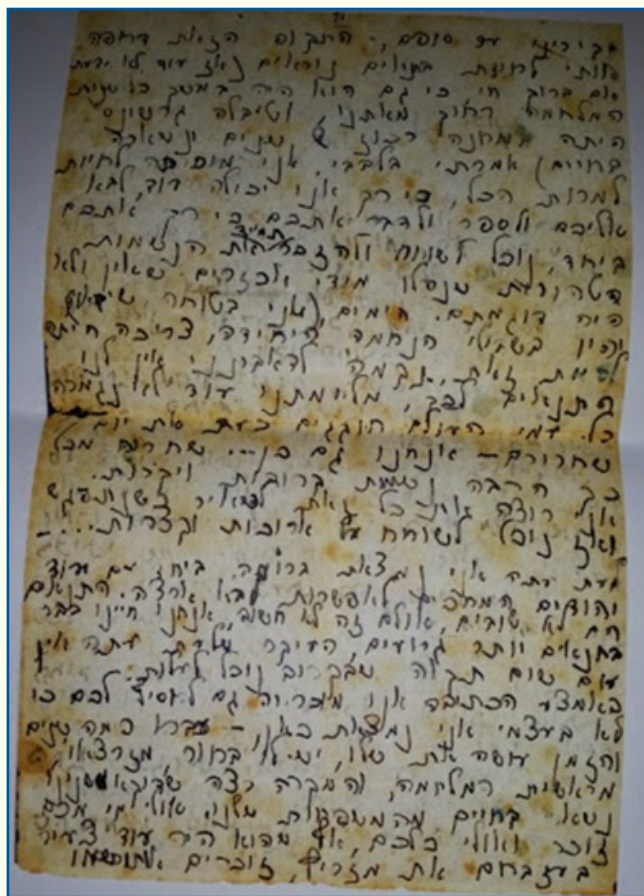
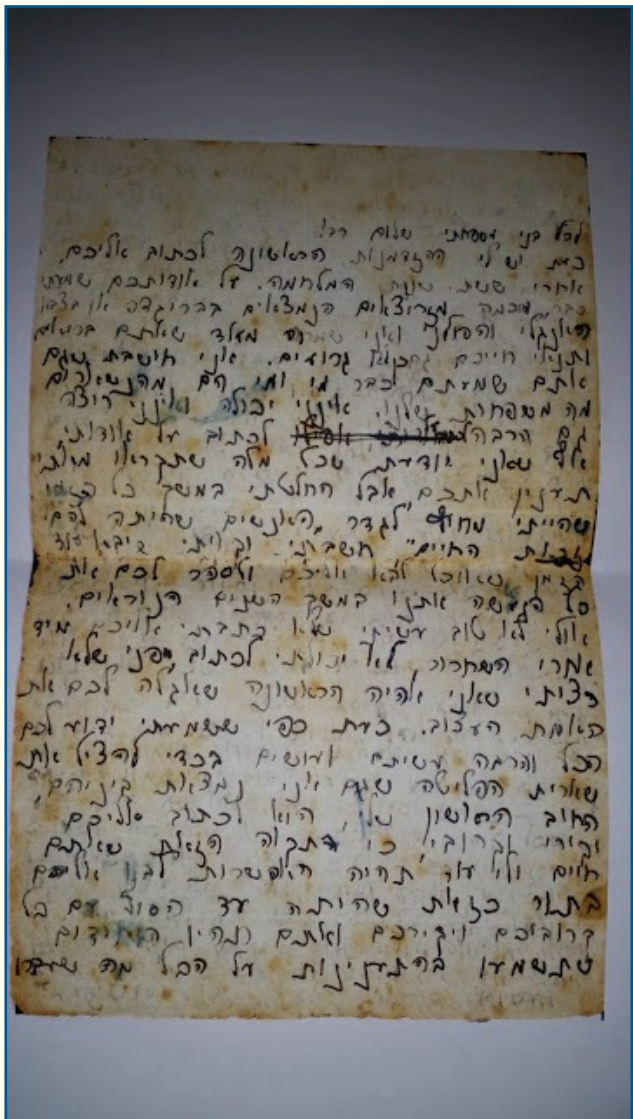
מכתב שנמצא אחרי מותה של אימא שלנו. נכתב בתום המלחמה, באיטליה, בדרך לארץ ישראל, מאי 1945. להלן חלק ממנו. ניתן "להרגיש" את התחושות שלה כניצולה כמעט יחידה של כל משפחתה: את הצער והכאב, את הרצון לפגוש בבני המשפחה שנשארו כי עלו לארץ לפני המלחמה, את החששות מהחשיפה בפניהם על מה שקרה למשפחותיהם, את התחושה של מזריץ' המחברת את כולם, את התובנות של היהודים מול העולם "המנצח", את העברית המשובחת שרכשה בבית הספר "תרבות" ובעיקר את הכוח, האופטימיות למרות מה שעברה....

"לכל בני משפחתי שלום רב,

כעת יש לי ההזדמנות הראשונה לכתוב אליכם, אחרי שש שנות המלחמה. על אודותיכם כבר שמעתי מכמה מזריצ'אים הנמצאים בבריגדה או בצבא האנגלי והפולני ואני שמחה מאד שאתם בריאים ותנאי חייכם גם כן לא גרועים. אני חושבת שגם אתם שמעתם כבר מי ומי הם מהנשארים מהמשפחות שלנו. אינני יכולה ואינני רוצה גם הרבה לכתוב על אודותי, אף שאני יודעת שכל מילה שתקראו מאיתי תעניין אתכם אבל החלטתי במשך כל הזמן שהייתי מחוץ לגדר מהאנשים שהייתה להם זכות החיים, חשבתי וקיוויתי שיבוא עוד הזמן שאוכל לבוא אליכם ולספר לכם את כל הנעשה איתנו במשך השנים הנוראיות.

אולי לא טוב עשיתי שלא כתבתי אליכם מיד אחרי השחרור, לא יכולתי לכתוב מפני שלא רציתי שאני אהיה הראשונה

המחר יביא. יש אומרים שיחזירו אותנו
 לפולניה, לזה בשום אופן לא נסכים כי
 ברחנו משם ולא שם המקום בשבילנו.
 יש אומרים שיהיו סרטיפיקטים אז גם
 אנחנו לא נהיה מהראשונים כי האנשים
 היום פראים מאד וזה שצועק ויש לו
 פרוטקציה, זה יוכל לעלות, אני לא
 נמצאת ביניהם. החיילים שאני פוגשת
 אומרים שקרובים בארץ יכולים להשתדל
 ולהשפיע.....
 עזרה אחרת לא נחוצה לי מאתכם, הכול
 טוב בשבילי וכאן בכלל לא נחוץ לנו שום
 דבר!"

היא, כביכול, לטמא את הגזע הארי בזרעו השפל ובדרך זו לנצח במלחמה בין הגזעים, וגם בתוך הגזע הארי יש לפעול לטיהור אלו שאינם ראויים לחיות ולהתרבות. עם עליית הנאצים לשלטון החלו בפעילויות ממוסדות לממש את האידאולוגיה שלהם: עיקור של נכים, חולים במחלות נפש, צוענים. הצעד הבא היה הריגתם של אלו שאינם ראויים לחיות ואינם תואמים את אידיאל האדם הנורדי העליון, אולם פעולה זו לא בוצעה באופן ממוסד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה (1939).

מבצע ריינהרד - השמדת יהודי פולין המרכזית (General Gubernia). הכינוי מבצע ריינהרד הופיע לראשונה בקשר ליהודי פולין ביוני 1942, כאשר היו כבר פעולות הוצאה להורג של יהודי פולין. השם ניתן למבצע על שם קצין גרמני ריינהרד היידריך שנהרג בשנת 1942 כתוצאה מהתנקשות המחותרת הצ'כית בפראג. הוא היה אחד מהמבצעים הבולטים בהשמדת יהודים בשטחים שהיו תחת הכיבוש הגרמני. שימש כראש המשטרה הנאצית החשאית ומארגן ועידת ואנזה (20 בינואר 1942) שבה הוגדרה המדיניות של הפתרון הסופי.

מבצע ריינהרד היה שלב מרכזי בביצוע השמדת היהודים בשואה. לאחר ניסיונות בהשמדת יהודים בבורות המוות וההמתה בגז ובמשאיות גז במחנה חלמנו, הופעלו שלושה מחנות השמדה: בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה. במקביל נבנתה תכנית לשוד רכוש יהודי. היהודים רוכזו בגטאות ונשלחו עפ"י תכנית קבועה, למחנות ההשמדה.

רעיון השבחת הגזע תוכנית (T4) נולד עם עלייתם של הנאצים לשלטון. מטרת התוכנית הייתה השבחת הגזע הארי בכלים מכניים. התוכנית התבססה על האידאולוגיה הנאצית של עליונות הגזע הארי לצורך יצירת גזע עליון. הנאצים רצחו באמצעים שונים, כגון: תאי הגזים. שיטה זו של המתת המוני אנשים הועתקה לאחר מכן ובשלב מאוחר יותר, להשמדת יהודים ועמים אחרים במחנות בשואה. בשלב ראשון הגרמנים השמידו כ-90 אלף גרמנים שסבלו מפגמים גופניים (מומים מלידה, חולים כרוניים, חולים נפשיים). מטה התוכנית שכן ברח' טירגארטן 4 שבברלין מכאן השם T4.

רעיונות ניקיון הגזע לא היו זרים ברוב מדינות המערב. בארצות שונות נעשו ניסיונות למניעת התרבותם של אנשים עם פגמים גנטיים, חולים כרוניים, מוגבלים, נכים, חולי נפש ואחרים. אבל רק בגרמניה השלב הרעיוני עבר לשלב מעשי של רצח המוני של עם.

בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 התחילה להתפשט ולזכות בתשומת לב רחבה, תורתו של צ'ארלס דרווין עם כל מיני פרשנויות, גם גזעניות. בן דודו של דרווין, פרנסיס גולטון בשנות ה-80 של מאה ה-19 טבע את המונח אַאוּגְנִיקָה - השבחה, ניקיון הגזע.

האידאולוגיה הנאצית ייחסה חשיבות מיסטית כמעט ל"טוהר הדם", לפיה ינצח בעל הדם הטהור במאבק העל-דורי בין הגזעים השונים, כאשר מדובר על עירוב בין הגזעים, שהרי מטרתו המוצהרת של היהודי

הכמותיים.

מבצע ריינהרד כונה: "רצח עם המהיר ביותר במאה ה-20".

מקורות:

אתר יד ושם www.yadvshem.org.il

אתר www.sztetl.org.pl

אתר עמותת מזריץ' www.mezritch.org.il

אירועי 80 שנה למבצע ריינהרט/ לאה הירש*

במסגרת האירועים לרגל 80 שנה למבצע ריינהרדט, בחודש מרס 2022, הוזמנתי להשתתף באירועי הזיכרון שהתקיימו בלובלין. האירועים היו בחסות מושל לובלין והסביבה ובנוכחותה ובהשתתפות הפעילה של הפרופ' סבינה בובר, מאוניברסיטת לובלין. התבקשתי לנאום בטקס הפתיחה, שהתקיים בנוכחות שגריר ישראל בפולין, ראשי עיריות סביב לובלין, הרב הראשי

יהודים בעלי כושר עבודה נשלחו למיידנק. רבים מאנשי הצוות הגרמנים שהקימו את מחנות המוות והפעילו אותם היו כבר בעלי ניסיון ברצח- עם בעקבות השתתפותם בתוכנית T4, אותנטיה, (בה הושמדו גרמנים שהיו לקויים בגופם או בשכלם). לאחר הפסקת התוכנית בעקבות מחאה עממית, באוגוסט 1941, הופנה כוח האדם של התוכנית אל השמדת היהודים.

מבצע ריינהרד הפך את השמדת יהדות אירופה לתעשיית מוות בקנה מידה ענק. בעוד שלפני המבצע בוצע הרג המוני, בעיקר באמצעות בורות ירי ובאמצעות משאיות גז, הצמרת הנאצית רצתה להגביר את קצב הרצח והם חיפשו פתרונות מהירים יותר. הרצח בתאי הגזים שהחל בבלז'ץ והמשיך בשאר המחנות היה מהיר וזול. המחנות היו חשאיים ורחוקים ממרכזי האוכלוסייה.

יהודי מזריץ' והסביבה, רוכזו בגטו. לפי מקורות, נכלאו 17,000 יהודים (ישנם מקורות המדברים על 24,000 איש) רובם נשלחו לטרבלינקה שהוקמה במסגרת תוכנית ריינהרד.

במהלך מבצע ריינהרד, במשך 18 חדשים (4.11.1943 - 17.3.1942) כשני מיליון יהודים, רובם הומתו לפני סוף 1942. בין הקורבנות היו למעלה מ-100,000 יהודים מצרפת, הולנד, גרמניה, אוסטריה, צ'כיה ועוד... שנשלחו לסוביבור, בלז'ץ וטרבלינקה.

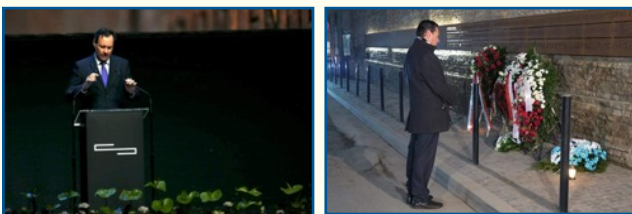
* הערה: בעיירות קטנות, היהודים הומתו במקום, לפיכך ישנם הבדלים בנתונים

זה המקום גם לציין שבחודש נובמבר הקרוב (11.2020) יתקיימו עוד אירועים בלובלין לסיום שנת ה-80 למבצע ריינהרדט.

לאה הירש מעידה ומספרת על אימה

טקס הזיכרון בכיכר השילוחים בלובלין

יעקב ליבנה שגריר ישראל בפולין מניח זר בטקס ונואם

***על הכותבת: לאה הירש, קרית ביאליק.**
"הוריי, גניה (קופף) וישראל צימרמן חיו בעיירה טורובין, שבאזור לובלין. אבי, ישראל צימרמן ואחיו משה, היחידים ששרדו את השואה מתוך 6 אחים ואחיות. הם ניצלו כשברחו לרוסיה. אימי, גניה קופף היחידה ששרדה מתוך 8 אחים ואחיות. היא ניצלה בזכות השכן הפולני, אנטק טקלק.
אנטק הסתיר את גניה אימי, בתוך בור באדמה באסם שבחצרו, במשך שנה ותשעה חודשים.
אחיה הבכור - יוסף קופף היה ממורדי סוביבור ושרד את הבריחה. יוסף נרצח ע"י שני חבריו הפולנים כשחזר לביתו, בעיירה טורובין, כאשר שב לקחת את רכושו שהשאיר אצלם.
מידע מאומת שהגיע לאחרונה למשפחתנו, מציין איפה הושלכה גופתו בכפר הסמוך ואנחנו עושים מאמצים למצוא את עצמותיו. אני נחושה להעלות את עצמותיו לקבורה יהודית בישראל...."

של פולין, אנשי ממשל פולנים וכן נציגי תקשורת ישראלית ופולנית. ביום פתיחת האירועים שודר הטקס בחדשות, בטלוויזיה הפולנית.

האירועים נמשכו 3 ימים וכללו מצעד משותף של הישראלים יחד עם תלמידי תיכון פולנים. בראש המצעד צעדו מושל לובלין, הפרופ' סבינה בובר, שגריר ישראל בפולין ועוד.

המסלול שאורכו היה 4 ק"מ, היה אותו המסלול בו צעדו יהודי לובלין בדרכם האחרונה. המצעד לוה בהקראות של תלמידים לאורך הדרך ובהדלקת נרות נשמה בכל עצירה.

צעדתי עם בני משפחתי כשעששיות בידינו וליבנו פועם בהתרגשות.

בסוף המסלול הגענו לרציף הרכבת ממנו נשלחו יהודי לובלין למחנות ההשמדה. ליד קיר ההנצחה ברציף הרכבת נערך טקס זיכרון מרשים בו נאמו המושל ושגריר ישראל בפולין, נאמרו תפילות "אל מלא רחמים" ע"י נציג הישראלים, "קדיש" לזכר הנרצחים. הטקס הסתיים בשירת התקווה. הטקס היה מרגש מאוד ועוצמתי.

בהמשך, אורגנו עבורנו סיורים בשטייטלים היהודיים בסביבה, ביקרנו בבית הקברות היהודי בשברשין ובמקומות נוספים. המארגנים הפולנים דאגו לאורחים למלון למשך שלושה ימים, להסעות משדה התעופה ואליו ולארוחות במשך כל השהות שם. חשוב לציין שהייתה התחשבות מרבית במשתתפים היהודים ובכל הסיורים וכן גם במלון היה גם אוכל כשר.

העפלה בספינה שאר ישוב שלומית שגב (באומגרטן)

סיפורו של אבי הוא בוודאי סיפורם של מעפילים נוספים שהגיעו ממזריץ'. המלחמה הסתיימה וחשוב לי לספר מה קרה ביום שאחרי ואיך הגיעו לארץ. אולי נפתח כאן פתח לסיפור דרכם של הורינו שהגיעו ממזריץ' לארץ. אבא שלי, משה באומגרטן עלה ארצה בספינת המעפילים "שאר ישוב".

סיפור הפלגת 'שאר-ישוב'

אתר
ההעפלה והרכש
www.palyan.org

[English version](#)

קישורים נוספים
נוסף לאתרונה
פרטים לגבינו
כתוב אלינו
כיצד להשתמש באתר
תוכן עניינים

העפלה

ההפלגה הבאה **773,4/1947 מעפילים** **ההפלגה הקודמת**

הספינה הוכנה לקראת הפלגתה לארץ בגמל פורטו ונרה שבאיטליה, בניצוחו של **אברהם זכאי**. היא הפליגה ב- 7 באפריל 1947, עם 622 מעפילים על סיפונה, מהחוף הסלעי של וילה בעיירה בוליאסקו (Bogliasco, סמוך לגנאה, איטליה) ששימשה מחנה מעבר של המוסד לעליה ב'. האחראי להעלאת המעפילים היה **אלעזר טל**. ב- 17 באפריל הועברו אליה בלב ים 151 מעפילים נוספים מספינת העזר **'אלברטינה'** (שיצאה לדרכה מאותו מקום).

מפקד 'שאר ישוב' היה **מנחם כהן ('צ'רצל')**, המלווים הנוספים היו **דוד בן-חורין** (שפיקד על 'אלברטינה' עד למפגש ועבר ל'שאר ישוב'), יצחק לנדאור (שעבר מ'שאר ישוב' ל'אלברטינה' והחזיר אותה לאיטליה) וה'גדעוני' **שבע שדה**. צוות הספינה כלל 11 איטלקים.

הספינה הייתה אמורה להעביר את מעפיליה באזור החוף התורכי לאוניית המעפילים **'תיאודור הרצל'**. עקב תקלות קשר ב'תיאודור הרצל' נזנחה התוכנית.

ב- 21 באפריל זיהה מטוס סוור בריטי את הספינה. בהמשך נצמדו לאונייה ארבע משחתות בריטיות, שדרשו ממנה להפליג לכיוון חיפה. ב-23 באפריל הצטרפו שתי משחתות נוספות והתחולל קרב השתלטות. המעפילים הוכנו להתנגדות והבריטים נאלצו להפעיל סילוני מים וגז מדמיע. בתום העימות נגררה הספינה לגמל חיפה והמעפילים גורשו לקפריסין. המלווים הסתתרו ב"סליק" ע"ג הספינה וחולצו למחרת בעזרת פועל ניקיון של חברת 'העוגן' (סולל בונה).

[כתב: צבי בן-עזר]

הפעלה ועלייה
מחנות מעבר המעפילים
המאבק המזרחי ונחלה יחיד
המפגש לעליה ב'
הפלי"ם
הגדעונים
מחנדי ה"ר"
התכורה והמרוץ לטלה
סיפורים אישיים
מפעל ברכוש פני אומגרטן
חיל הים בראשיתו
ראשית ביחסינו
חמנות
ספורט, סרטים, שירים
זכור את המפלים

"שאר ישוב" בתום קרב השתלטות על הספינה

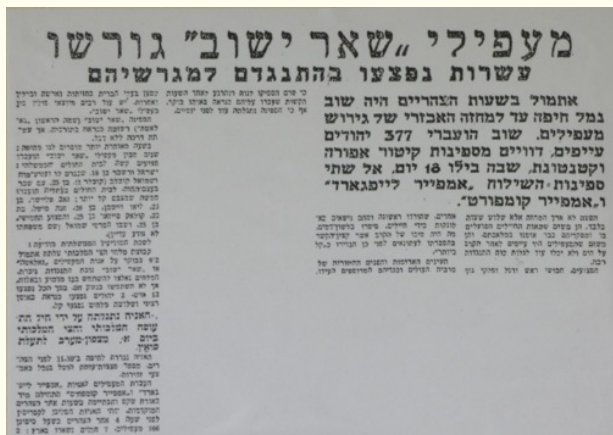
מעזריטשער טריבונע | דצמבר 2022 | 27

לפני כשנתיים התנדבתי כחברה בצוות איתור משפחות המעפילים בספינה זו. לא פשוט למצוא את צאצאי המעפילים אחרי שנים כה רבות. אחרי שאיתרנו רבים בעיקר בעזרת רשימות מקפריסין, אליה הובאו בתום מאבק עם הבריטים, החלטנו לארגן כינוס של צאצאי המעפילים.

ימי הקורונה הביאו אותנו לכינוס מרגש מאד בזום. אך זו הייתה רק ההתחלה, הכינוס הוביל לעוד חיבורים והחלטנו לכנס את האנשים במלאת 75 שנים להגעת הספינה לחופי הארץ. התקיים כינוס בעתלית. מצאנו אנשים מרתקים, סיפורים מרגשים, תמונות, אומנים שיוצרים בעקבות הסיפורים עמלנו על חיפוש ותיעוד האנשים והסיפורים שעות אין ספור ביחד עם אמיר רוגל, אילן קשת, אילנה מרחב ואילנה בריף נסעתי לאוסטריה ולאיטליה בניסיון להתחקות על הדרך אותה עברו אבי וחברי בדרך לארץ. אבי ואחיו מאיר שהיו במזריץ' ב"השומר הצעיר" הגיעו בתחילת המלחמה לברית המועצות. בדיעבד, כמובן שהחלטה זו הצילה אותם, אך הם שילמו מחיר כבד על המעבר ונשלחו לסיביר, משם הצליחו לברוח והגיעו כמו רבים אחרים לאוסטריסטון ולטשקנט. מאיר נישא שם לשולמית.

משהסתיימה המלחמה הם חזרו למזריץ' כדי לגלות שבינם נתפס על ידי פולנים ואביהם, אימם, אחיהם ואחותם נרצחו. הם חברו לחברים ב"השומר הצעיר" ואיתם, בעזרת "ארגון הבריחה", הגיעו לצ'כיה ומשם לאוסטריה. לצערי, אינני יודעת את המסלול המדויק. אבי לא סיפר וכיום

כבר אין לי את מי לשאול. אנחנו יודעים שרבים הגיעו לסלפנדן, (הגעתי לשם במסע שלי) ומשם למעבר ה"קרימל", אותו חצו בלילה קר ומושלג ואחרי ששיחדו את השומרים, הגיעו לאיטליה. בגנואה מחוברים להרבה קיבוצים שבדרך (אבי היה בקיבוץ "לחירות") עלו בחוף ביאלסקו לספינה מאד קטנה ודחוסה שבדרך אספה אליה 140

מעפילים נוספים מספינה קטנה עוד יותר בשם "אלברטינה" שעלתה על שרטון ליד יוון. אחרי דרך קשה מאד בספינה שנטתה על צידה ממשקלם הרב, הגיעו לארץ בפסח 1946 אך נתפסו על ידי הבריטים ונשלחו לקפריסין.

אבי שוחרר והגיע מקפריסין לארץ רק אחרי שקמה המדינה, נישא לאימי חיה ונולדנו אנו: אני, שלומית, אחי צביקה ואחותי נילי. אבי זכה בעשרה נכדים ואף בשני נינים לפני מותו בשיבה טובה ואחרי חיים משמעותיים וטובים. מצורפות תמונות מקפריסין ומתחילת מעבר הקרימל, שם הקימו שישה ציוני דרך לכבוד המעפילים ולמקומיים שעזרו להם. עד היום בקיץ

עורכים צאצאי המעפילים מסעות רגליים בעליה למעבר ה"קרימל". כן, מצורפת איגרת "שנה טובה" שצייר ושלח אבא מקפריסין.

למי שמעוניין לקרוא ולראות קטעי וידאו על המפגש המרגש, מוזמן להיכנס לכתובת:

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10221810755719063&id=1262277549

חלק ממעפילי "שאר ישוב" ברומא לפני ההעפלה

בשנת 1871 נולד בנם יוסף, וכשנתיים לאחר מכן נולד בנם הצעיר חיים. במשך השנים לבש שם משפחתם את צורת ההגיה מְקוֹבְקִי.

בירושלים שימש גדליה דוד כסופר סת"ם, ואף המציא מכונה מיוחדת להכנת בתי עור לתפילין. הוא מתואר כאדם קטן קומה ובעל כישרון אמנותי: בין מלאכותיו, נהג לצייר "מזרחים": קישוטים לסוכות. מסופר כי הצליח לכתוב על גרגר חיטה את המילים "ארץ חיטה ושעורה, ארץ זבת חלב ודבש". גדליה דוד ומשפחתו היו בין היהודים הראשונים לצאת מבין חומות ירושלים. הם התיישבו באזור שייח' ג'ראח, בסמוך לקבר שמעון הצדיק, בדרך המובילה להר הצופים. בהמשך עברו להתגורר במקומות נוספים בירושלים.

טויבה לאה, אשתו של גדליה דוד, נפטרה בשנת 1890 לערך. גדליה דוד האריך ימים אחריה, אולם את ימיו האחרונים העביר בבדידות ובעוני. הוא נפטר ב-3 במאי 1909, בגיל 79, ונטמן בהר הזיתים.

ילדיהם של גדליה דוד וטויבה לאה מקובקה היו לחלק מבני היישוב הישן, ובאו בקשרי נישואין עם המיוחסות שבמשפחות ירושלים. בתם חיה שרה נישאה לשלמה זלמן בֶּרִין, בנם של שמואל מרדכי ברין ואשתו מרים מערקע, אשר הגיעו ארצה אף הם ממזריץ' כבר בשנת 1858. שלמה זלמן נושא את שם סבו, אבי אמו, הרב אברהם שלמה זלמן צורף (הראש"ז), ממחדשי היישוב האשכנזי בירושלים. בשנת 1836 הביא הראש"ז להקמת בית הכנסת מנחם ציון, ולאחר מכן פעל למען בנייתו מחדש של בית הכנסת "החורבה" הסמוך לו. אברהם שלמה זלמן צורף הותקף על ידי ערביי העיר ומת מספר חודשים לאחר מכן, ב-16 בספטמבר 1851. הוא נחשב לקורבן הראשון של פעולות איבה לפני קום המדינה. צורת הלעז של שמו הפרטי, שלמה, היה לשם המשפחה של צאצאיו, בני שושלת סלומון. נכדו, יואל משה סלומון, היה ממייסדי פתח תקווה, ונינו, חיים סלומון, היה ממייסדי חברת התרופות "סלומון לוין ואלשטיין", שממנה התפתחה

הצעירות לאה וחיה לאיסטנבול, ייתכן כי בעקבות גירוש נתינים בעלי אזרחות זרה על ידי השלטונות העות'מאניים. כשהיו באיסטנבול, עלה המלון בו שהו באש. בעודם נמלטים מהמלון, נפלה האם הינדה במורד המדרגות, נפצעה אנושות, ומספר ימים לאחר מכן נפטרה, כשהיא בת 27 בלבד ובחודש ה-9 להריונה. בתום המלחמה, עברה דינה רייזל להתגורר בבודפשט, יחד עם אחותה ואביה שמואל, שנישא בשנית. בבודפשט נישאה לשנדור גולדשטיין, ואימצה את השם הלועזי תרז. בנובמבר 1944 נשלחה תרז מבודפשט אל מחנה הריכוז ראָוונסברֶיק (Ravensbrück) בגרמניה. בהמשך נשלחה אל מחנה וְנוֹסְבֶּרְג (Veusberg), בו עבדה במפעל של חברת יונקֶרס (Junkers) לייצור חלקי מטוסים צבאיים. ב-14 באפריל 1945, בעקבות התקרבות הצבא האדום, פונה המחנה, אסירותיו הועלו על רכבת בעלת קרונות בקר, ולאחר שבועיים של נדודים הגיעו אל מחנה מאוטהאוזן (Mauthausen). בשלב זה, אבדו עקבותיה של תרז: היא נספתה בדרך למחנה מאוטהאוזן, או במחנה עצמו, בגיל 37. תרז היא היחידה מכל צאצאיהם של גדליה דוד וטויבה לאה מקובקי שנספתה בשואה. נשוב אחורה בזמן אל ילדיהם של גדליה דוד וטויבה לאה: יוסף מקובקי הוא, ככל הידוע, בנם הראשון לאחר 3 בנות, והראשון להיוולד בירושלים, ב-4 בפברואר 1871. בגיל שבע חלה, והיה מאושפז זמן מה בבית החולים ביקור חולים בעיר. יוסף נישא למלכה זמברובר, ונולדו להם שלושה ילדים

מאוחר יותר חברת התרופות "טבע".

לחיה שרה ולשלמה זלמן ברין נולדו הילדים חיים ודבורה. שלמה זלמן נפטר בערב שבועות, 27 במאי 1879, בגיל 24 בלבד. אשתו חיה שרה האריכה ימים אחריו ונפטרה ב-3 באוקטובר 1916, בגיל 62. על מצבתה בהר הזיתים מצויין כי הגיעה ממזריץ'.

אסתר מלכה, בת נוספת של גדליה דוד וטויבה לאה, נישאה ליהודה כהן, נצר לאחת המשפחות הידועות והענפות ביישוב הישן בירושלים. נולדו להם 6 ילדים: מאיר טוביה, הלל, יעקב צבי הירש, הינדה, יוסף יצחק ויונה. בטרם פטירתה של אסתר מלכה כהן בשנת 1916, נולדו לה נכדים רבים. מביניהם, יובא סיפורה של דינה רייזל, בתה הבכורה של הינדה ובעלה שמואל כהן.

מצבותיהם של גדליה דוד מקובקה (מימין) ובתו חיה שרה ברין (מקור: אתר הר הזיתים)

דינה רייזל כהן נולדה בירושלים ב-11 בינואר 1908. בשנות מלחמת העולם הראשונה עברה יחד עם הוריה ואחיותיה

ילדיו נאלץ לשוב לירושלים. מסופר עליו כי היה תלמיד חכם, שימש כבעל קורא ומגיד שעורי תורה בבית הכנסת ע"ש אליקום געציל ז"ל, בסמוך לשכונת מאה שערים. יוסף נפטר בירושלים בגיל צעיר.

גיטל דבורה, בתו של יוסף מקובקי, נישאה בשנת 1902 לאליהו פרוש, שנמנה על משפחת פרוש הירושלמית הוותיקה. בין השאר, אליהו פרוש הוא בן דוד מדרגה ראשונה של שרה ליבא, אשתו של יוחנן דוד סלומון - בנו הבכור של יואל משה סלומון. בן דוד נוסף של אליהו פרוש הוא נפתלי צבי פרוש-גליקמן: בנו משה פרוש היה סגן ראש עיריית ירושלים, ובנו ונכדו של משה, בהתאמה, הם חברי הכנסת מנחם ומאיר פרוש. אליהו פרוש עצמו עבד במשך שנים כמנהל המשק של בית החולים שערי צדק. הוא היה רוכש בכל יום מצרכים עבור בית החולים מהשוק שבעיר העתיקה, ודאג למזון, לסיוע ואף להלוואות לעובדים, גם בימי מחסור. בשנת 1952 ראה אור ספרו "שערי צדק", בו מתוארים תולדות בית החולים. בשנת 1963 ראה אור ספרו "זכרונות ראשונים", ובו פרקים מחיי היישוב הישן בירושלים. מבין ילדיהם של גיטל ואליהו פרוש, נציין את הרב ד"ר ישראל פרוש. הוא נולד ב-16

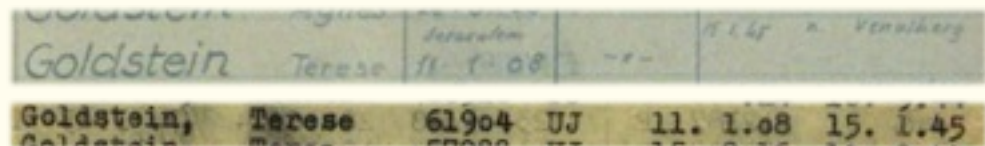
לפחות: גיטל דבורה, יעקב ויהושע. יוסף שימש זמן מה כמורה במושבה שפיה שליד זכרון יעקב, אולם בגלל מצב בריאותם של

הינדה כהן, בעלה שמואל ובנותיהם; דינה רייזל עומדת למעלה

שמואל ובנותיו יחד עם אשתו השניה; דינה רייזל ראשונה משמאל (מקור: MyHeritage)

תרז גולדשטיין ברשימות ממחנה ונוסברג (מקור: ארכיון מחנה פלוסנבורג)

תחילה עבד כשכיר בדפוס בן יהודה, בהמשך עבד כרפד ואחר כך אצל בעל רפת, מקצוע בו דבק גם בהמשך. כשהרוויח מעט כסף, קנה פרות, שיכן אותן בצמוד לבית המשפחה, והחל להתפרנס ממכירת חלב. בין השאר, ייצר חיים מקובקי שמנת, חמאה וגבינות קשות. לאחר מלחמת העולם הראשונה החל מצבה הכלכלי של המשפחה להשתפר בהדרגה, במקביל להרחבת עסקיו של חיים מקובקי. הוא היה הראשון בארץ לפתח חמאה שלא על בסיס חלב, ובמקביל המשיך לייצר מגוון מוצרי חלב. את עסקיו הוסיף לטפח במשך שנים רבות בנו מרדכי.

מימין: הרב ד"ר ישראל פרוש, פורטרט שמן מאת וויליאם פיג'ן, 1961 (מקור: Art Gallery NSW)

נתמקד בסיפורם של שניים מבין נכדיהם הרבים של חיים וניה שושנה מקובקי.

אברהם חרמוני הוא בנם הבכור של יונה מקובקי ואשתו רחל. אברהם נולד ב-10 במאי 1926 בירושלים. אביו יונה אימץ את שם המשפחה חרמוני בעת ששימש,

ביולי 1907, ובדומה לאביו, למד בצעירותו בישיבת עץ חיים. בהמשך נשלח ללמוד בישיבה בפרנקפורט ולאחר מכן בסמינר לרבנים של הרב הילדסהיימר בברלין. במקביל, למד גם באוניברסיטה בברלין וקיבל תואר ד"ר לפילוסופיה ולמתמטיקה. כשעלה היטלר לשלטון בגרמניה, עבר ישראל פרוש לאנגליה. בשנת 1940 עבר לכהן כאב בית דין ורב בבית הכנסת הגדול בסידני, אוסטרליה, והחל משנת 1948 כיהן במשך שנים רבות כרב הראשי של אוסטרליה.

מימין: אליהו פרוש, מתוך ספרו זכרונות ראשונים

משמאל: אליהו פרוש עם ד"ר וואלאך, מנהל בית החולים שערי צדק (מקור: הספרייה הלאומית)

חיים מקובקי, בנם הצעיר של גדליה דוד וטובה לאה, נולד בירושלים ב-12 בפברואר 1873. בשנת 1892 נשא לאשה את חיה שושנה רוזה ציפריס. לחיים ולחיה שושנה מקובקי נולדו 7 ילדים: משה, יונה, זאב, מרדכי, לאה, רחל ויפה.

חיים מקובקי עבד במשך השנים במגוון עבודות, כדי להתגבר על המצב הכלכלי הקשה של המשפחה בשנותיה הראשונות.

כתבה במלאת 30 למותו של חיים מקובקי, הבוקר, 27 בפברואר 1958

משפחת מקובקי בשנת 1923 לערך. עומדים, משמאל: רחל, מרדכי, זאב, משה ולאה; יושבים, משמאל: יונה, חיה שושנה וחיים, אסתר (אשתו של משה); כורעת: יפה, על שרפרף מימין: בינה, בתו של משה (מקור: מרדכי מקובקי, דור האתמול, עמ' 13)

מוצרי החלב של חיים מקובקי ובניו (מקור: מרדכי מקובקי, דור האתמול, עמ' 85, 88, 103, 104, 123)

ביולי 1948 תמה ההפוגה הראשונה במלחמת העצמאות, ובכל רחבי הארץ פרצו קרבות עזים במשך עשרת הימים הבאים. בירושלים לבדה נהרגו בימים הללו 130 יהודים. ב-11 ביולי, ביום הרביעי לקרבות, הופצה ירושלים על ידי מטוס מצרי: התקפה אווירית ראשונה וגם אחרונה על העיר במלחמה זו. אחד הפגזים פגע במקלט בו שהו מספר משפחות, ביניהן משפחת שור. דניאל שור נהרג במקום,

במשך כשנה, כמורה בצידון. יונה חזר לשם המשפחה מקובקי, ואת השם חרמוני אימץ בסופו של דבר בנו אברהם. בבגרותו היה אברהם לפרופסור לכימיה. הוא עבד בחברת רפא"ל, ובשנים 1968-1972 שימש כנספח המדעי בשגרירות ישראל בווישינגטון. למעשה, תפקידו הרשמי שימש ככיסוי לתפקידו כראש שלוחת ארה"ב בלשכה לקשרי מדע (לק"ם) - גוף ביון שפעל בשנים 1957-1986 כדי לאבטח את הקריה למחקר גרעיני של ישראל וכדי להשיג טכנולוגיות גרעין. הלק"ם פעלה כזרוע מודיעינית נוספת לצד המוסד, השב"כ ואגף המודיעין. היא התפרסמה ונסגרה בעקבות חשיפת אחד מעובדיה בארה"ב: ג'ונתן פולארד.

דניאל שור הוא בנם השלישי של יפה מקובקי ובעלה שמעון שור. הוא נולד ב-13 באפריל 1943 בירושלים, והתגורר עם משפחתו בשכונת קרית משה. ב-8

12
 כותרות עיתונים למחרת הפצצה, 12
 ביולי 1948. העיתונים: הארץ, הבוקר, דבר,
 Jerusalem Post, על המשמר

בהיותו בן חמש בלבד. הוא הובא לקבורה בבית העלמין הארעי בשייח' באדר, ולאחר מספר שנים הועבר למנוחת עולמים בבית העלמין בהר המנוחות בירושלים. כשנה לאחר מותו נולד להוריו בן נוסף, וכמוהו נשא את השם דני.

חיים ושושנה רוזה מקובקי

קורות בני משפחת מקובקי שהובאו כאן בקצרה מהווים פרק בתולדות היישוב הישן בירושלים ושזורים בתולדות המדינה. במקביל, מהווה סיפורם חוליה נוספת בקשר המתמשך ורב השנים בין מזריץ' לארץ ישראל. לסיום, אציין כי לגדליה דוד מקובקה, בו התמקדה רשימה זו, היה אח גדול בשם שאול מקובקה. בניגוד לאחיו שעלה ארצה, הוסיף שאול להתגורר במזריץ'. כך גם ילדיו וצאצאיהם, אשר מרביתם מצאו את מותם בשנות מלחמת העולם השנייה. בין השורדים הבודדים מהענף המשפחתי שנותר במזריץ' נמנה גם סבי, שאול טננבוים, נינו של שאול מקובקה.

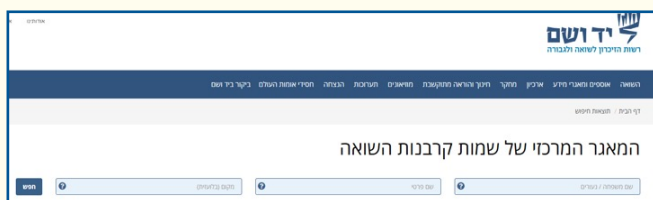
דניאל שור, מתוך מאגר נפגעי פעולות איבה

חקירת שורשי משפחה - סיפור מרתק

יעקב גולדמן

או 1914. שעייה (שייה) וינברג Szaja Wajnberg נולד לפני מלחמת העולם הראשונה. הם התחתנו בצרפת בין השנים 1930-1934 (אולי 1930) בפריס. **יעקב:** "מה שמות הוריו של Szaja?" **סרג':** "לא יודע. אני צריך לקבל יותר פרטים. למשל לאה ושעיה התחתנו בצרפת וזה צריך להיות רשום איפה שהוא. מנסים לברר איפה הם התחתנו. חתונה אזרחית, כמוכן. המסמך יכלול בין היתר, שם האב והאם וגם תאריך לידה..."

אני עוסק כתחביב בחקירת שורשי משפחה. במסגרת הוועד של קהילת יוצאי מזריץ' אני מסייע לפונים אלי בחקירה ובהקמת עצי משפחה. זאת אחת הדרכים להנצחת הקהילה. אני מציג כאן את אחד המחקרים שהסתיים בהצלחה חלקית. נשמח אם הקוראים ידעו להשלים את חלקי הפאזל החסר. ב 13 ביוני קבלתי מסרון מסרג' בזו הלשון: **סרג':** "שלום יעקוב, שמי סרג', גר ביישוב שכניה ליד כרמיאל, וקבלתי את הטלפון שלך מאריק זטורסקי, מתל מונד, בן דודי. אני מחפש עקבות המשפחות של אימא שלי וכן זוגה הראשון שנולדו, היא במזריץ' (Miezeritz - Miedzyrzec Podlaski) והוא ב Radzyn. הם הכירו במזריץ' ועזבו אותה לצרפת בשנות השלושים של המאה הקודמת. האם יש לך רעיון איך אוכל להשיג מידע עליהם??? תודה מראש ויום טוב!" **יעקב:** "היי סרג', שלח לי את השמות שלהם בעברית ובלועזית ונראה..." **סרג':** "היי, לאה בלה (בילה) איזנברג Leja Bejla Ajzenberg נולדה ב- 1912

בחרתי בחיפוש נרחב הקלדתי בשם המשפחה: Wajnberg ובמקום לפני המלחמה - Paris. קבלתי את הדיווח המצורף. בשורה השנייה מופיע דף עד על שם Szaja Wajnberg.

ולהלן דף העד:

וזוהו המידע:

שם השפחה	שם פרטי	שנת לידה	מקום נולדה	מקום מגורים	נרצח
Wajnberg	Georges	1930	Paris, צרפת	Paris, צרפת	נרצח
Wajnberg	Szaja	1910	Paris, צרפת	Paris, צרפת	נרצח

שם השפחה	שם פרטי	שנת לידה	מקום נולדה	מקום מגורים	נרצח
Wajnberg	Szaja	1910	Paris, צרפת	Paris, צרפת	נרצח
Wajnberg	Szaja	1910	Miedzyrzec Podlaski, פולין	Miedzyrzec Podlaski, פולין	נרצח

Peyrabout-4119.html הקטע מתורגם מצרפתית, מובא כאן כלשונו מהתרגום, לא הוספתי או שיניתי דבר.

הודעה

ברטה * ז'אן-בטיסט פיירבוט * חיים בפריז.

Berthe * היא תופרת ואילו ז'אן-בטיסט פיירבוט * הוא נגר. לבני הזוג שני ילדים. הם הולכים להציל את גולדה ובטי שטרנשוס, כמו גם את ליה ויינברג וילדיה רוברט ז'אן קלוד.

סאחה ווינברג, יליד 1910, ואשתו ליה לבית אייזנברגשניהם ממידז'יז'ץ, עיר הממוקמת במערב פולין. לאחר שכל אחד הגיע לצרפת בעצמו, הם נפגשו בפריז, שם עבדו כמצחצחים ותופרים. הם נישאו בשנת 1933. בני הזוג התגוררו ברחוב rue du Faubourg Saint-Antoine 317 ברובע ה-11, ממש ליד רחוב Rue des Immeubles Industriels, שבו חיו יותר מ-270 יהודים ב-1939. שני בנים נולדו: רוברט ב-1934 וז'אן-קלוד ב-1939. לבני הזוג ווינברג היו אלברט קון ואשתו שרה כשכנים וחברים.

שיאה ווינברג הכריז על עצמו כיהודי ב-1940.

במאי 1941 הוא קיבל את הזימון המכונה "הכרטיס הירוק". ב-14 במאי 1941 התייצב לבדיקת זהות וכמו קרוב ל-3,700 יהודים זרים אחרים, הוא נשלח באותו יום למחנה המעצר Pithiviers בלוארט.

המידע שאספתי:

- Wajnberg Szaja נולד במזריץ' ב 1910
- שם אביו Ajzyk Herszel
- שם אמו Bejla
- שם אשתו Leja Bejla
- מקצועו Brossier יצרן מברשות
- מקום מגורים לפני המלחמה - הכתובת המלאה בפריס
- נשלח לאושוויץ בשנת 1941
- נרצח באושוויץ ב 27.6.42
- מספרו 42659
- המדווחים, בנו Robert Wajnberg ואחיו Jean Claude המתגוררים בפריס
- העדות נמסרה בשנת 2001
- בדקתי ב"יד ושם" - האם יש דפי עד נוספים שנרשמו על ידי רוברט והתברר שאין. הוא רשם רק דף עד על אביו Szaja, בשלב זה החלטתי להיכנס לגוגל ולראות האם יש מידע על אמו Leja Bejla Ajzenberg ומצאתי את הפרטים הבאים והפניתי שאלה לסרג'.
- יעקב:** "האם יש קשר למשפחה?"

סרג': "שלום יעקב, מצאת את אימא שלי בשמה, לפני הנישואים!"

יעקב: "לפי המסמך היא קבורה בפריס."

סרג': כן, הנישואים הראשונים, לפני המלחמה, היו בפריס. אחרי המלחמה היא התחתנה שוב והם המשיכו לחיות בצרפת. שניהם נפטרו בצרפת וקבורים בבית קברות ליד פריס."

ב 18 ליולי מצאתי באתר המצורף את הסיפור המדהים הבא: <http://www.ajpn.org/juste-Jean-Baptiste->

הניצולים הבודדים משיירה זו.
מאוחר יותר אלברט קון יתחתן עם ליה
איתה יהיו לו שני בנים: אלן וסרג' קון.

ב-26 ביולי 2017 העניק מכון יד ושם
בירושלים את התואר חסידי אומות העולם
לברטה * ולז'אן בטיסט פיירבוט *.
קישור לוועדה הצרפתית למען יד ושם

סיפור מדהים המספר מה קרה למשפחה
בפריס, ואיך לאה וינברג ושני בניה ניצלו
תודות למשפחה צרפתית. כמו כן מסופר
על לאה שהתחתנה אחרי המלחמה עם
אלברט כהן ונולדו להם סרג' מיודענו ואחיו
אלן.

יעקב: "האם ההיסטוריה הזו ידוע לכם?"
סרג': "בטח מכיר! זה הסיפור של המשפחה
שלי. אימא שלי היא Leja Wajnberg ואבא
שלי הוא Albert Kohn ואני Serge Kohn,
לא במקרה..."

ישנם כמה אי-דיוקים כמו למשל
Miedzyrzec Podlaski היא לא במערב
פולין אלא במזרחה. Leja Bejla & Szaja
היו חברים עוד בפולין. Szaja הגיע ראשון
לפריס כשליח של חברת המברשות ועשה
את הסידורים והכין את הניירות כדי להביא
את אימא לפריס. הם הגיעו לפריס ב-1930
וסביר להניח שהתחתנו ב-אוגוסט 1931.
בידינו, תרגום האישור של אבא של Szaja
המאפשר לו להתחתן עם בחירת ליבו
Leja Bejla. מחודש מאי 2016 עד חודש
מאי 2018, ארבעת האחים (רוברט, ז'אן
קלוד, אלן וסרג' עסקו בעזרת ההיסטוריון
Herve Deguine בבניית תיק עדויות

אלברט קון נעצר גם הוא ב-14 במאי
1941 והוא נמצא גם הוא ב-Pithiviers.
ב-25 ביוני 1942 גורשו שני הגברים
בשיירה מס' 4 לאושוויץ-בירקנאו.

ביוני 1942 החליטה ליה וינברג לא לעמוד
את הכוכב הצהוב. גם רוברט בן 8 לא
לובש את זה.

במהלך ה-Vel d'Hiv roundup ב-16
ביולי 1942, ליה וינברג התקרבה לשכנתה
הסמוכה, שרה קון. ליאה וינברג ובניה
רוברטוז'אן קלוד נמלט מהמעצר ההמוני
של יהודי פריז באותו יום.
שרה קון וארלט הקטנה שלה נעצרים
ויגורשו.

זה היה אז שליאה וינברג הייתה אמורה
להיות מוסתרת עם ברטה
* וז'אן-בטיסט פיירבוט * למשך שנתיים
עד לשחרור פריז, ולעשות עבורם עבודות
תפירה קטנות.
שוב היו אלה ברטה * וז'אן-בטיסט פיירבוט
* שמצאו מקום קבלת פנים עבור רוברט
וז'אן-קלוד.

לאחר הנחיתות ביוני 1944, הם שהו
בבית שבו ברטה * Jean-Baptiste
Peyrabout * בבעלותו באסבלי באזור
פריז. לאחר הרפתקאות שונות, הילדים
ימצאו את אמם.

באפריל-מאי 1945, עם פתיחת המחנות,
נודע למשפחת וינברג על מותו של סג'ה
בנובמבר 1942. אלברט קון היה אחד

Ajzenberg
 בנישואיו הראשונים לרחל גולדפריד,
 Ruchla, Rachel Goldfried. בנישואיו
 השניים הוא היה נשוי לסימה פרידמן,
 Sima, Friedman.

אימא שלי ראתה את שמחה אלתרמן
 ורחל זטורסקי (אלתרמן) כבני דודים ברמה
 ראשונה. למרות שחיפשתי לא מעט, לא
 הצלחתי להבין מה היה הקשר בין משפחת
 Ajzenberg לבין משפחת Alterman.
 משפחת Alterman, חייה בכפר ז'רוטנה
 ליד מזריץ' ועסקה בחקלאות.

יעקב: "רחל זטורסקי הייתה גם קרובה
 של אימא שלי, צינה גולדמן לבית למפרט.
 אביה של רחל שמו מנחם מנדל אלתרמן
 ואימה הניה."

סרג': "כמה שהעם היהודי קטן... האם
 תוכל להסביר לי או למצוא מידע מדוע
 אימי שנולדה Ajzenberg ראתה את
 רחל ואת אחיה שמחה, כבני דודים ברמה
 ראשונה? מה היה הקשר בין Mosko Icek
 Ajzenberg לבין מנחם מנדל אלתרמן?
 ואולי אתה יודע את שם המשפחה של הניה
 לפני נישואיה עם מנחם מנדל אלתרמן?"
 השאלה לעיל באה בעקבות מסמך שנכתב
 על ידי רותקה (נולדה ב-1925), ביתו של
 מוטל בנו של מנדל והניה אלתרמן, שבו
 נטען שאחיו של מנדל היה גר במזריץ' והיו
 לו (על פי זיכרונותיה של רותקה) ארבע
 בנות: אלטקה, פייגאלע, לאהלע, ומינדל,
 שהן היו, כמה מפליא, אימי ושלוש הדודות
 שלי...
 רותקה ידעה לתת שם לאחיו של מנדל
 אלתרמן. לפי רותקה שמו היה וועלוול.

שיאפשר הענקת תואר "חסידי אומות
 העולם" ל- Jean-Baptiste & Berthe
 Peyrabout. טקס הענקת התואר התקיים
 בסלון הטקסים של ה"אספה הלאומית
 הצרפתית".

Lukow PSA Births 1869-91,93-1904 Marriages 69-1901,04

Click to View	Surname	Given Name	Year	Type	Akta	Page	House #	Date of Birth	Town of Birth	Cause of Death
						District	Sex	Marriage/Divorce	Marriage	Spouse
						Sygnatura	Age / Born	Death	Death	Spouse Surname
								Registration	Residence	
	WAINBERG	Szaja	1903	B	53					

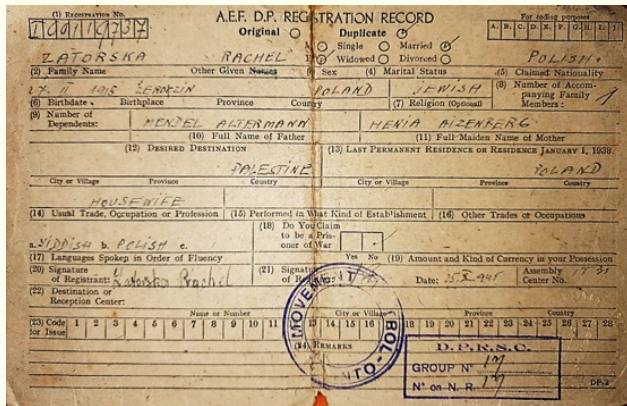
מקור נוסף של מידע - אתר JRI Poland,
 אני מנסה את מזלי, מחפש תעודת לידה
 של Szaja Wajnberg ומוצא רישום של
 Szaia בעירה Lukow.
 אני לא בטוח שזה האיש "שלנו",

Miedzyrzec Podlaski Births,

Click to View	Surname	Given Name	Year	Type	Akta	Page	House #	Date of Birth	Town of Birth	Cause of Death
						District	Sex	Marriage/Divorce	Marriage	Spouse
						Sygnatura	Age / Born	Death	Death	Spouse Surname
								Registration	Residence	
	WEJNBERG	Azyk Herz	1880	B	56		M			

שוב השנה לא מתאימה ולכן זה כנראה
 לא אביו.

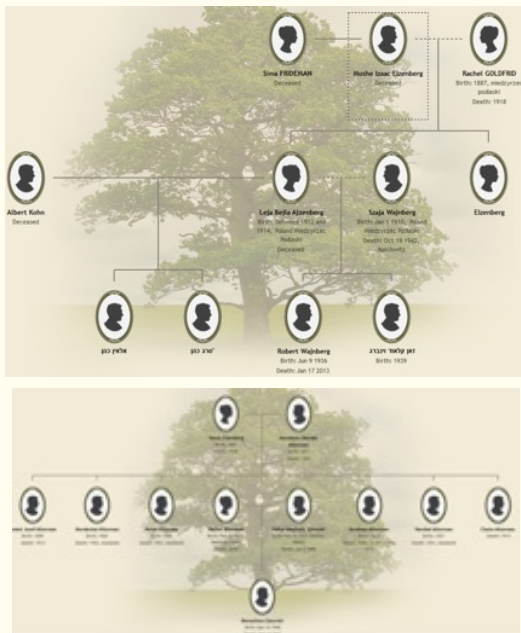
חיפשתי רישום של הולדת אשתו מבית
 איזנברג ולא מצאתי.
 חיפשתי רישום של הולדת אביו יצחק הירש
 וזה מה שמצאתי:
סרג': "יעקב, יש לי עבורך קושייה שרודפת
 אותי כבר כמה שנים. אימא שלי הייתה
 מוכרת לי כבת משפחת Ajzenberg. אבא
 שלה (Moshe Yitzak) Mosko Icek)

על קברה יש את המידע שלמעלה:

סרג' מאמין שהניה היא אחותה של הסבא שלו משה יצחק איזנברג. בהתאם להנחה זו בניתי עץ משפחה המשלים את כל הפאזל. נציג כאן את הענף של יצחק איזנברג ואת הענף של אחותו הניה:

האם האב הוא מנחם מנדל אלתרמן?? כלומר רוחליה היא ביתם של מנחם מנדל אלתרמן והניה?

ואמנם במספר עצי משפחה כולל של המוצג כאן, האם של רוחליה היא הניה. אם כך מצאנו את הקשר בין משפחת אלתרמן למשפחת זטורסקי!

לא הצלחתי למצוא את הקשר המשפחתי בין משפחת אלתרמן למשפחת איזנברג. אך בשלב זה יש לי כבר מספיק מידע והחלטתי להקים להם עץ משפחה. לפני פרסום הכתבה, ממש בימים אלו, סרג' קיבל את המסמך שפותר את כל החידה:

מדובר בבקשת העלייה של רוחליה זטורסקי. היא הבת של הניה אלתרמן ומנדל אלתרמן. בתעודה זאת רשום שהניה היא מבית איזנברג

ובזה סיימנו את המחקר המשפחתי. לפרטים נוספים, ולבקשות עזרה בבניית עצים משלכם, ניתן לפנות ליעקב גולדמן danyak2000@hotmail.com

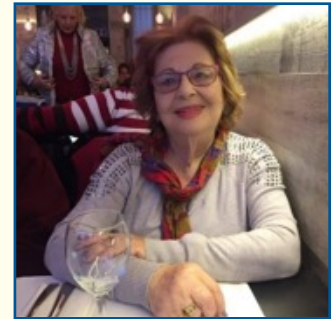
לזכרה של נירה קוטין לבית פוטשניק ז"ל

חביבה רוגר

בעיר, אך ערכי "השומר הצעיר" והקיבוץ אליו יצאה "להגשים" ניכרו בכל הליכותיה והכרתה החברתית. גם כשחזרה לתל אביב, הלכה ללמוד בסמינר הקיבוצים, אך אז פגשה במשה ונישאה לו ולא השלימה את הלימודים. פעמים רבות חשבתי שהאישה החכמה הזו, רחבת האופקים והנבונה, יכלה לפלס את דרכה לקריירה פורצת דרך מעבר לעבודתה רבת השנים בחברת "הימנותא" של ה"קרן הקיימת לישראל" וטעיתי... פריצות דרך לא היו על סדר היום שלה. היא מצאה את האושר והסיפוק במשפחה, עם החברות והחברים הרבים, בספר טוב, בטיולים בארץ ובעולם, במשה בעלה, ובבת עיניה היו הבן צפיר, רעייתו בתיה והנכדות ספיר ודניאל, עבורן הייתה לא רק סבתא אולטימטיבית ומשקיעה אלא גם חברה.

למרות פער הגילים בינינו, זכיתי לא רק בבת-דודה אהובה אלא גם בידידה נפלאה. כמו כל קרוביה וחבריה, אני זוכרת אותה בהוקרה, בגעגועים ובאהבה. חביבה רוגר (האוזמן)

בינואר 2022, בסמוך ליום הולדתה, עזבה אותנו נירה קוטין, בתם הבכורה של הלך ואסתר פוטשניק לבית מילנר ז"ל ואחות לבלהה, תבל"א.

נירה הייתה מעין חולייה מקשרת בין מזריץ' לישראל. מאחר שאסתר הייתה פעילה מאד בקרב יוצאי מזריץ' בישראל, וביתה היה מרכז לבני העיר, נירה הכירה רבים מהם.

הסופר אמיר גוטפרוינד, בספרו (המעולה) "שואה שלנו" התייחס לתופעה הרווחת בקרב שורדי השואה: מאחר שמשפחות רבות כל כך נספו, היו בני העיר למעין משפחה מורחבת. ואכן, עבורנו, בני הדור השני, המזריצ'אים היו סוג של משפחה, ונירה הייתה ציר מרכזי במשפחה הזו.

נירה שנולדה בארץ, הספיקה כילדה קטנה להיות במזריץ'. אמה אסתר הביאה את הפעוטה לבית אבא-אימא בפולין, להראות בגאווה את ה"צברית" שלה. כולם פינקו אותה ושמחו עם שתיהן שמחה גדולה, אבל אחד הדודים האיץ באסתר לקצר את שהותן בפולין "רוחות מבשרות רע מנשבות בפולין, עזבי כל זמן שאפשר".

הן שבו לארץ וניצלו. נירה הייתה לצברית האולטימטיבית: תל-אביבית, שנולדה וחייה

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של

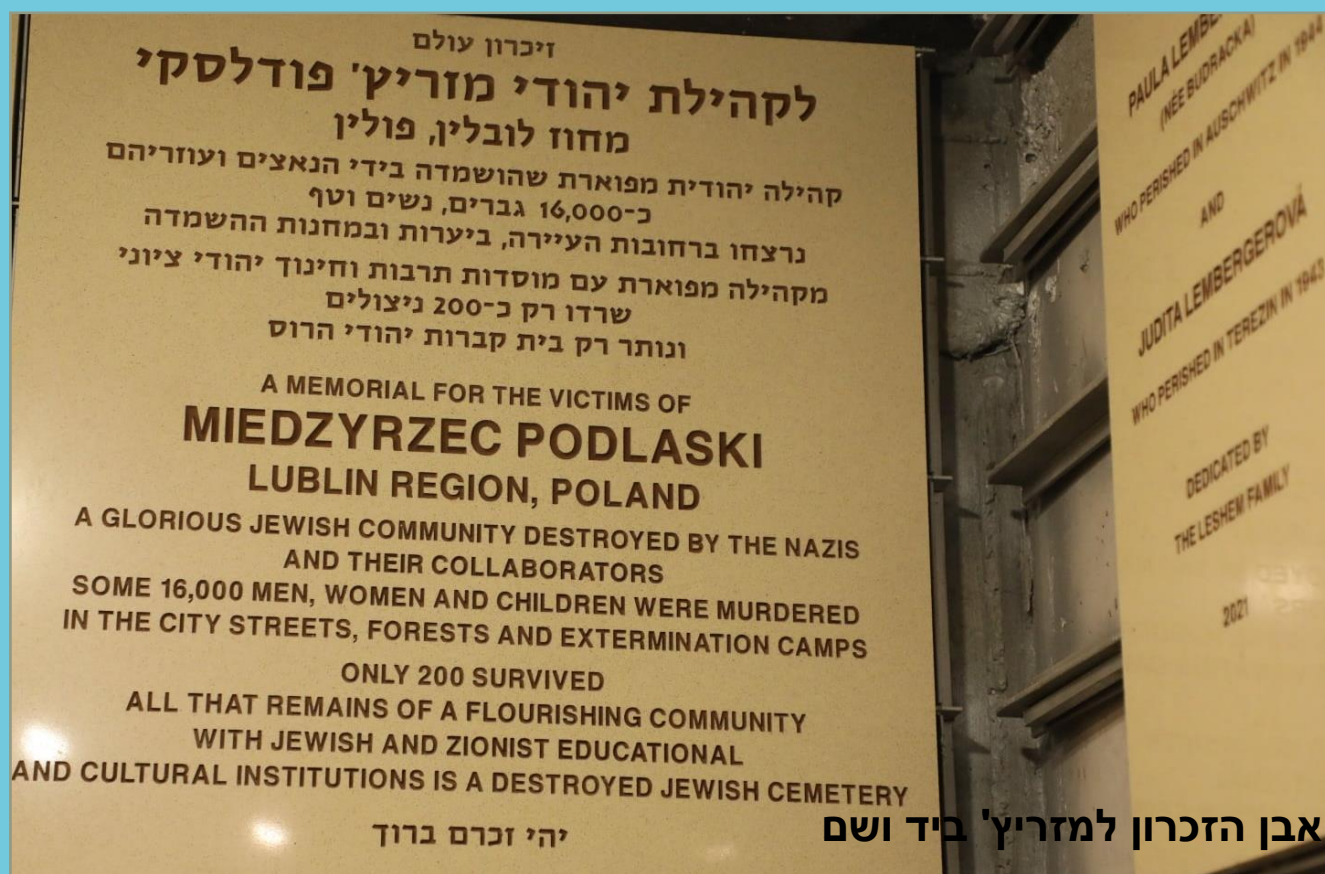
נירה קוטין ז"ל
לבית פוטשניק

ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של

חנה בוכמן ז"ל
לבית האוזמן

ומביעים תנחומים למשפחה

אבן הזיכרון למזריץ' ב"יד ושם", טקס הסרת הלוט
דצמבר 2021